

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**ФІНАНСОВА РОЗВІДКА: СВІТОВИЙ ДОСВІД, МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО
ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
МЕКЕЛИТИ Наталії

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ПАЦУЛА Ольга Ігорівна

Рецензент
Кандидат економічних наук, доцент
ТЕНЮХ Зоряна Ігорівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

„_____” _____ 2022 р., протокол № _____
завідувач кафедри фінансів та обліку,

(підпис)

(МЕЛЬНИК С.І.)

Львів
2022

АНОТАЦІЯ

МЕКЕЛИТА Н. Фінансова розвідка: світовий досвід, можливість його використання в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2022.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо фінансової розвідки у міжнародному та національному вимірі. Розглянуто теоретичні основи дослідження дефініції фінансової розвідки. Проаналізовано міжнародну та вітчизняну нормативно-правову базу щодо фінансової розвідки. Здійснено оцінку роботи підрозділів фінансової розвідки в окремих країнах. Розглянуто передові практики у цій сфері та можливість їх застосування в Україні.

Ключові слова: фінансова розвідка, фінансовий моніторинг, фінансові розслідування, підозрілі операції, суб'єкти фінансового моніторингу.

ANNOTATION

MEKELYTA N. Financial intelligence: world experience, the possibility of its use in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in the specialty 072 "Finance, banking and insurance". - Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2022.

The qualification work is devoted to the study of theoretical foundations and the provision of practical recommendations for financial intelligence in the international and national dimensions. The theoretical foundations of the study of the definition of financial intelligence are considered. The international and domestic legal framework regarding financial intelligence was analyzed. An assessment of the work of financial intelligence units in individual countries was carried out. Best practices in this area and the possibility of their application in Ukraine are considered.

Keywords: financial intelligence, financial monitoring, financial investigations, suspicious transactions, subjects of financial monitoring.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ...	9
1.1. Сутність фінансової розвідки, її завдання та принципи.....	9
1.2. Нормативно-правове регулювання фінансової розвідки в Україні та світі.....	17
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ	26
2.1. Огляд діяльності міжнародних організацій у сфері фінансової розвідки та оцінка відповідності національних систем фінансового моніторингу міжнародним стандартам.....	26
2.2. Аналіз діяльності підрозділів фінансової розвідки в окремих країнах.....	34
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ У СИСТЕМУ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ УКРАЇНИ.....	45
3.1. Особливості формування та функціонування системи фінансової розвідки в Україні.....	45
3.2. Удосконалення системи фінансового моніторингу з урахуванням світового досвіду у цій сфері.....	52
Висновки до розділу 3.....	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Україна сьогодні стоїть на варті боротьби з тероризмом, загроза поширення якого на світовий вимір є надзвичайно високою. В таких умовах питання протидії легалізації незаконних доходів, а особливо, фінансування тероризму займає першочергові позиції. За таких обставин функції і завдання фінансової розвідки вкрай важливі. Розуміння дефініції понять «фінансова розвідка», «незаконні доходи», «фінансування тероризму» не лише серед професійних експертів у цій галузі, а й серед усіх учасників фінансових операцій дозволить з'ясувати, що ж є необхідним для того, щоб усунути такі явища з процесів функціонування фінансової системи максимально повно.

У наукових дослідженнях питанню фінансової розвідки, її міжнародному досвіду, нормативно-правовому регулюванню процесів протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму присвячено чимало сторінок. Серед них хочемо виокремити праці М. Внукова, О. Глущенко, О. Грабчук, В. Зеленецького, А. Клименко, О. Кузьменко, О. Підхомного, І. Ревак, А. Хлинюка та багато ін. Під час написання даної кваліфікаційної роботи використовувалися також численні міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти, інформаційна офіційних сайтів міжнародних організацій та національних інституцій у цій сфері.

Мета дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних та практичних засад функціонування системи фінансової розвідки у міжнародному та українському полі, а також надання рекомендацій з приводу розвитку національної системи фінансового моніторингу на основі передового світового досвіду.

Для досягнення поставленої мети було окреслено ряд **завдань**:

- дослідити характеристику поняття фінансової розвідки у наукових публікаціях, її функції та завдання;

- проаналізувати нормативно-правове забезпечення, яке регулює питання у сфері протидії легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом та фінансування тероризму;
- вивчити світовий досвід та сферу діяльності міжнародних організацій з питань фінансової розвідки;
- оцінити роботу вітчизняної системи фінансової розвідки та ключових аспектів у цій сфері;
- надати пропозиції розвитку національної системи фінансового моніторингу з урахування найкращих міжнародних практик.

Об'єктом дослідження є система фінансової розвідки на міжнародному та національному рівні.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти діяльності та розвитку систем фінансової розвідки у світі та Україні.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використано ряд загальнонаукових методів дослідження. Так, метод спостереження, узагальнення та групування, індукції та дедукції були використані під час вивчення теоретичних аспектів фінансової розвідки та її нормативно-правового регулювання, аналітичний метод – при проведенні дослідження роботи підрозділів фінансової розвідки окремих країн та України. Метод абстрагування було застосовано при формуванні рекомендацій стосовно розвитку національної системи фінансового моніторингу. При побудові схем, графіків, рисунків та таблиць використовувалися графічний метод та метод групування.

Наукова новизна отриманих результатів:

- проаналізовано найкращі світові практики використання технологій SupTech та RegTech і надано рекомендації по їх впровадженню у національну систему фінансового моніторингу.

Основний зміст роботи. У першому розділі кваліфікаційної роботи проведено дослідження визначення понять «фінансова розвідка», «фінансовий моніторинг» та «фінансові розслідування» для з'ясування відмінностей між

ними. Проаналізовано основні законодавчі ініціативи у сфері протидії легалізації незаконних доходів, фінансування тероризму на міжнародному та національному рівні.

Другий розділ роботи присвячено вивченню основних характеристик систем фінансової розвідки у зарубіжних країнах, а також підходам міжнародних інституцій до оцінки ефективності таких систем.

Третій розділ сфокусований на дослідженні досягнень у сфері фінансового моніторингу на національному рівні та наданні рекомендацій їх розвитку на основі світового досвіду та інноваційних технологіях.

Структура роботи. Дана кваліфікаційна робота складається з анотації англійською та українською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (58 найменувань на 6 сторінках), 2 додатків, розміщених на двох сторінках. Загальний обсяг роботи становить 72 сторінки з них основного тексту 58 сторінок, в тому числі 7 таблиць, 16 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ

1.1. Сутність фінансової розвідки, її завдання та принципи

Сутність фінансової розвідки нерозривно пов'язане з протидією легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Фінансова розвідка – поняття неоднозначне та багатоаспектне. Його досліджують не лише з точки зору фінансів, державного управління, аудиту, економічної безпеки, а й безумовно, фінансового права. У багатьох країнах світу підрозділи, на яких покладено функції з протидії легалізації доходів, що одержанні злочинним шляхом називаються підрозділами фінансової розвідки, відповідно, діяльність, яку вони здійснюють вважається фінансовою розвідкою. Варто сказати, що в Україні поняття фінансової розвідки вживають нечасто. А для окреслення таких процедур використовують поняття фінансового моніторингу. Досліджуючи це питання, В.С. Зеленецький припустив, що проведення фінансового моніторингу можна розглядати як фінансову розвідку, а остання, хоч і є вживаним терміном, проте законодавчо не визначеним в Україні [15]. Вчені виділяють широкий та вузький підходи до трактування фінансового моніторингу. Перші розглядають його як складову системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів та фінансування тероризму або ототожнюють з нею. Другі вважають фінансовий моніторинг тільки частиною даної системи, до якої відносять ще правоохоронну складову. Проте, досліджуючи поняття фінансового моніторингу, варто передусім зрозуміти, що ж таке «моніторинг», яке походить від англійського «monitoring» і означає спостереження. Іншими словами, можемо трактувати моніторинг як постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою оцінки його відповідності бажаному стану чи результату.

У табл. 1.1 нами узагальнено розуміння науковців та практиків до визначення категорії «фінансовий моніторинг».

Табл. 1.1

Трактування терміну «фінансовий моніторинг» у наукових дослідженнях

Автор	Визначення поняття «фінансовий моніторинг»
Клименко А.О. [16]	особлива форма фінансового контролю, що здійснюється уповноваженими державними органами у сфері фінансового контролю та суб'єктами первинного фінансового моніторингу та спрямована на виявлення операцій, пов'язаних із легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом
Хмелюк А.А [47]	безперервне відстежування фінансової діяльності, яке здійснюється у формі комплексу наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, що забезпечують систематичний контроль (стеження, а не спостереження) за станом та тенденціями розвитку і діяльності суб'єктів господарювання
Воронова Л.К., Кучерявенко М.П., Пришва Н.Ю. [5]	особлива форма фінансового контролю та окремий інститут фінансового права, що визначає управління фінансами, яке містить усі елементи механізму фінансового контролю в їх зовнішньому прояві
Берізко В. М. [1]	сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу з метою виявлення, аналізу та перевірки інформації про фінансові операції на предмет зарахування їх до таких, що можуть бути пов'язані з легалізацією
Бормотова М.В., Мухіна К.О. [3]	система фінансового контролю, спрямована на протидію й запобігання легалізації грошей та іншого майна, одержаних злочинним шляхом як в окремих суб'єктах господарювання, так і в масштабах всієї країни
Кузьменко О.В., Доценко Т.В., Скринька Л.О. [24]	система заходів, що передбачає підвищення рівня фінансової, а відповідно й економічної безпеки держави шляхом здійснення контролю за фінансовими операціями, зменшення обсягів фінансових злочинів, а саме: зростання рівня конкурентоздатності держави, скорочення розмірів тіньової економіки, зростання надійності банків, збільшення надходжень до бюджету держави від конфіскованого нелегального майна, сплати податків від виявлення незаконних доходів, скорочення корупції, збільшення ефективності застосування бюджетних ресурсів.
Грабчук О., Супрунова І. [6]	сукупність методичних, організаційних, нормативно-правових та інституційних заходів, спрямованих на ефективне функціонування національної системи боротьби з фінансування тероризму
Борець В., Мироненко С. [2]	комплекс дій, засобів та заходів, що здійснюються на об'єктах господарювання, у межах сектору економіки, адміністративно-територіальної одиниці, країни або в міжнародних масштабах для запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних шляхами, що порушує чинне законодавство

Незважаючи на відмінності у визначенні поняття «фінансовий моніторинг» різними науковцями, більшість з них дотримується того, яке наводиться у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», зокрема фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії та включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [41].

Розглядаючи поняття фінансового моніторингу, науковці також звертають увагу на організаційний рівень його проведення: міжнародний, національний, рівень фінансових установ (рис. 1.1).

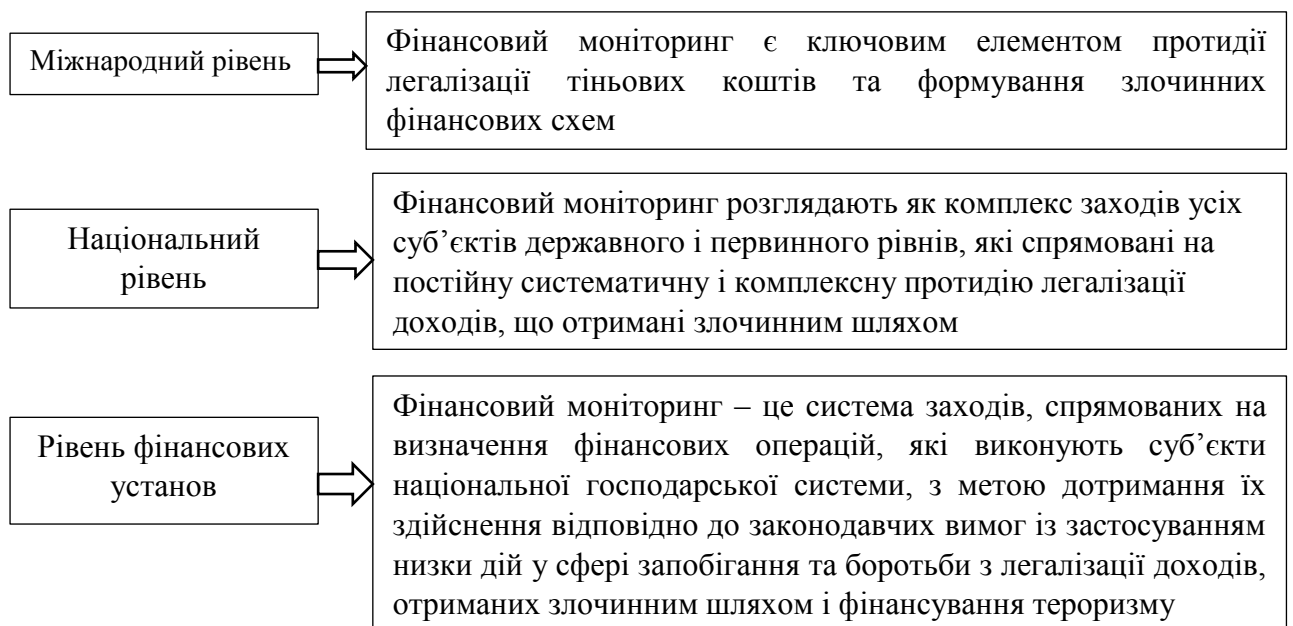

Рис 1.1. Наукові підходи до визначення економічного змісту фінансового моніторингу [43]

Об'єктом фінансового моніторингу вважають дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, при умові наявності ризиків, які виникають під час користування цими активами задля легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом чи фінансування тероризму

або зброї масового знищення, а також будь-яка інформація про такі операції чи дії, активи, а також їх учасники. Іншими словами, об'єктом фінансової розвідки виступають фінансові дії учасників фінансових операцій з точки зору їх законності, необхідності, достовірності та економічної ефективності.

В Україні система фінансового моніторингу передбачає два рівні: державний та первинний. Державний фінансовий моніторинг здійснюється відповідними суб'єктами, до яких відносять: Національний банк України, Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України, Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг в Україні, Міністерство юстиції України, Міністерство транспорту та зв'язку, Міністерство економіки України, а також Державна служба фінансового моніторингу України. Первинний моніторинг спрямований на оцінку виконання вимог чинного законодавства суб'єктами первинного фінансового моніторингу, до яких відносять: банки, страхові компанії, кредитні спілки, ломбарди, платіжні організації, товарні та фондові біржі, професійних учасників ринку цінних паперів, операторів поштового зв'язку, компанії керування активами та спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Первинний фінансовий моніторинг характеризується такими основним функціями:

- контрольна – реалізується через визначення особи клієнта, який здійснює фінансову операцію, співставлення виду операцій з предметом діяльності, стосовно яких проводиться фінансовий моніторинг;
- інформаційна – реалізується через обмін інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу різних рівнів щодо підозрілих операцій;
- оперативно-аналітична – аналіз змісту фінансової операції та ймовірність виникнення ризику, пов'язаного з відмиванням грошей;

- превентивна – реалізується через запобігання відмивання коштів суб'єктами державного і первинного фінансового моніторингу [43, С. 110].

Треба сказати, що міжнародними організаціями, створеними для боротьби з відмиванням коштів активно використовується термін «фінансові розслідування». У загальному під фінансовими розслідуваннями розуміють збирання, закріплення, спостереження, оцінку, вивчення фінансової звітності та відслідковування фінансових операцій, які спрямовані на виявлення протиправних дій, що пов'язані з отриманням, використанням чи розподілом фінансових ресурсів. Досліджуючи це поняття, також варто простежити як його визначають у різних наукових працях (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Трактування терміну «фінансові розслідування» у наукових дослідженнях та міжнародних офіційних джерелах

Автор	Визначення поняття «фінансові розслідування»
1	2
Піменов М.А. [38]	збір, закріплення, всебічний розгляд, вивчення істотних обставин учиненого правопорушення, пов'язаного з посяганням на відносини у сфері формування, розподілу, перерозподілу та використання фондів грошових засобів (фінансових ресурсів) суб'єктів економічних відносин
Кондратьєва К.А., Горюнова А.Р. [21]	збір, усебічний розгляд, вивчення істотних обставин учиненого порушення у сфері грошових відносин, що виникають у процесі розподілу та перерозподілу вартості валового суспільного продукту і частин національного багатства у зв'язку з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів. З іншого боку, це напрям наукових досліджень, у межах якого досліджують порушення у фінансовій сфері, що має на меті розроблення ефективної методології, методики профілактики, виявлення й розслідування зазначених порушень, а також вироблення рекомендацій з побудови ефективної фінансової системи, здатної перешкоджати вчиненню порушень.
Чернявський С.С. [49]	головний компонент досудового розслідування у кримінальних провадженнях стосовно кримінальних правопорушень, через вчинення яких отримані незаконні кошти, котрий складається у дослідженні фінансових аспектів злочинної діяльності, зокрема шляхом проведення комплексу аналітичних та розшукових дій, спрямованих на виконання завдань кримінального провадження та здобуття доказів, які можуть бути використанні у кримінальному судочинстві і вказують на масштаби злочинної діяльності, ідентифікують прибутки від такої діяльності, кошти, що залучаються до фінансування злочинної діяльності, в тому числі інші активи, які підлягають арешту або конфіскації

Визначення Європейського Союзу [34]	важливий інструмент для виявлення відмивання грошей, фінансування тероризму та інших серйозних злочинів. Це розслідування фінансових справ, пов'язаних із злочинною діяльністю, з метою виявлення, аналізу та тлумачення фінансової інформації, яка має значення для кримінального провадження.
Горбенко Г. [52]	інструмент виявлення злочинних доходів, а також слідів доказів, які виводять слідчих, детективів, аналітиків на вершину ієрархії злочинних угруповань.

Продовження табл. 1.2

1	2
Васильчишин О., Титор В., Цар А. [4]	засоби виявлення та попередження різноманітних зловживань, пов'язаних з ухиленням від сплати податків, шахрайством, корупційними проявами тощо.
Рекомендації 30 FATF «Обов'язки правоохоронних та слідчих органів» [42]	дослідження фінансових операцій, пов'язаних зі злочинною діяльністю з метою: встановлення обсягу злочинних мереж та/ чи рівня злочинності; встановлення та відстеження злочинних доходів, коштів терористів чи будь-яких інших активів, які підлягають чи можуть підлягати конфіскації; надання доказів, які можуть бути використані при кримінальному переслідуванні.
Звіт FATF «Керівництво щодо операційних питань фінансових розслідувань» [11]	розслідування фінансових відносин, пов'язаних із злочинною діяльністю. Інструмент в руках правоохоронних органів, здатний значно допомогти у класичних кримінальних розслідуваннях.
Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин) [39]	збирання, закріплення, усебічний розгляд, вивчення фінансової звітності та відстеження фінансових операцій, які спрямовані на виявлення протиправних дій, пов'язаних з отриманням, використанням або розподілом фінансових ресурсів.

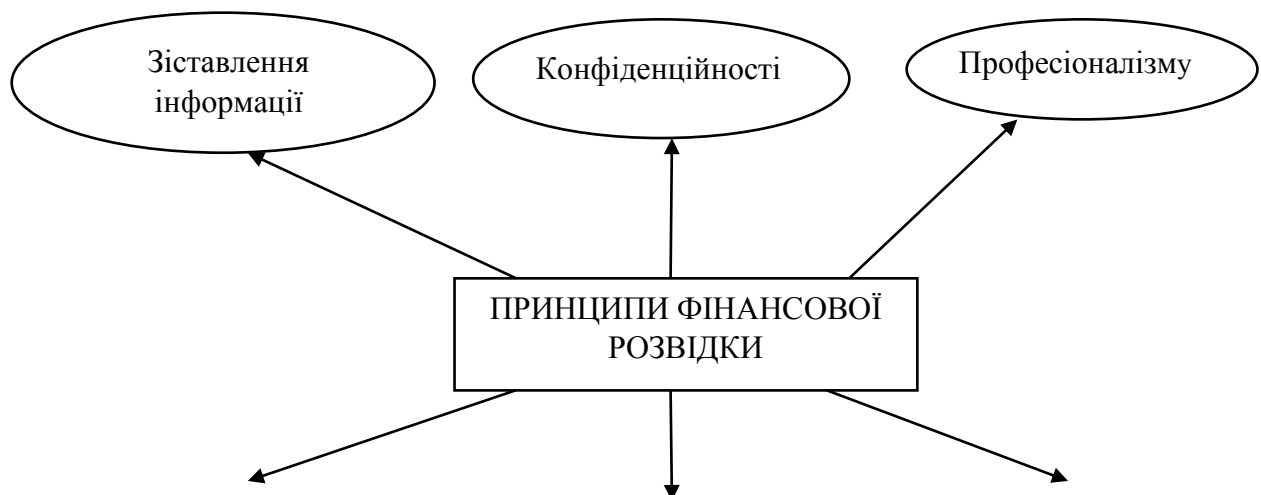
Проаналізувавши поняття фінансового моніторингу та фінансових розслідувань, можемо дійти висновку, що повністю їх ототожнювати не варто, адже фінансовий моніторинг - форма фінансового контролю, що здійснюється уповноваженими державними органами у сфері фінансового контролю та суб'єктами первинного фінансового моніторингу та спрямована на виявлення операцій, пов'язаних із легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом. В той же час фінансові розслідування розглядають більшою мірою як компонент досудового розслідування у кримінальних провадженнях стосовно

кримінальних правопорушень, які пов'язані із дослідженням фінансових операцій, пов'язаних із злочинною діяльністю.

Основними завданнями фінансової розвідки є:

- пошук доходів злочинного походження, виявлення активів та використання процедури вилучення активів з використанням таких інструментів забезпечення як зупинення чи навіть арешт, якщо на це є обгрунтовані підстави, яке включає: встановлення походження та простеження руху коштів чи інших активів, які пов'язанні із злочинною діяльністю; відстеження зміни форми, права власності чи місцезнаходження таких коштів чи активів; виявлення активів для подальшої конфіскації;
- порушення питання про проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо відмивання незаконних доходів;
- розкриття фактів приховання незаконного походження коштів чи інших активів;
- виявлення організованих груп, які реалізують фінансові та економічні злочинні схеми та отримання інформації щодо характеру та походження таких схем;
- встановлення осіб, які володіють незаконно отриманими коштами та іншими активами або правами на них [39].

Проводячи фінансові розслідування слід дотримуватися принципів, які наведені на рис. 1.2.

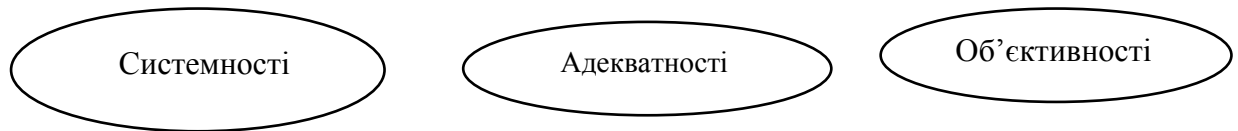

Рис. 1.2. Основні принципи фінансової розвідки

Джерело: складено автором за даними [39]

Зокрема, принцип співставлення інформації окреслює те, що відстежуючи рух грошей чи інших активів необхідно співставляти інформацію про джерела надходження грошових коштів чи активів з їх отримувачами, часом їх отримання, формами збереження та власності.

Принцип конфіденційності передбачає, що використовуючи відкриті та закриті джерела інформації необхідно дотримуватися тих обмежень і процедур, які передбачені чинним законодавством.

Принцип професіоналізму говорить про те, що до проведення фінансових розслідувань доцільно залучати фахівців та вузьких спеціалістів, зокрема слідчих, детективів, аналітиків, фінансистів, бухгалтерів та інших.

Системність передбачає розгляд фінансових розслідувань як системи взаємопов'язуваних елементів з відповідною системою зв'язків між ними.

Принцип об'єктивності вказує на те, що основою та підґрунтям фінансового розслідування має служити лише перевірена та об'єктивна інформація, достовірні дані, а висновки, зроблені внаслідок його результатів бути обґрунтованими відповідними аналітичними розрахунками із застосуванням науково підтвердженої методики.

І насамкінець, принцип адекватності передбачає застосування у фінансових розслідуваннях тієї методики, яка відповідає сучасним тенденціям, міжнародному досвіду та новітнім технологіям фінансової системи.

Підсумовуючи, зазначимо, що фінансова розвідка – це складна система, яка спрямована на виявлення операцій, пов'язаних із легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом. Може виступати як компонент досудового розслідування у кримінальних провадженнях стосовно кримінальних

правопорушень, які пов'язані із дослідженням фінансових операцій, що мають елементи злочинної діяльності.

1.2. Нормативно-правове регулювання фінансової розвідки в Україні та світі

Законодавче регулювання фінансової розвідки є об'єктом вивчення багатьох науковців та практиків у сфері юриспруденції, фінансів, правоохоронної діяльності та ін. Загалом, нормативно-правове регулювання складається з таких структурних частин як це зображено на рис. 1.3.

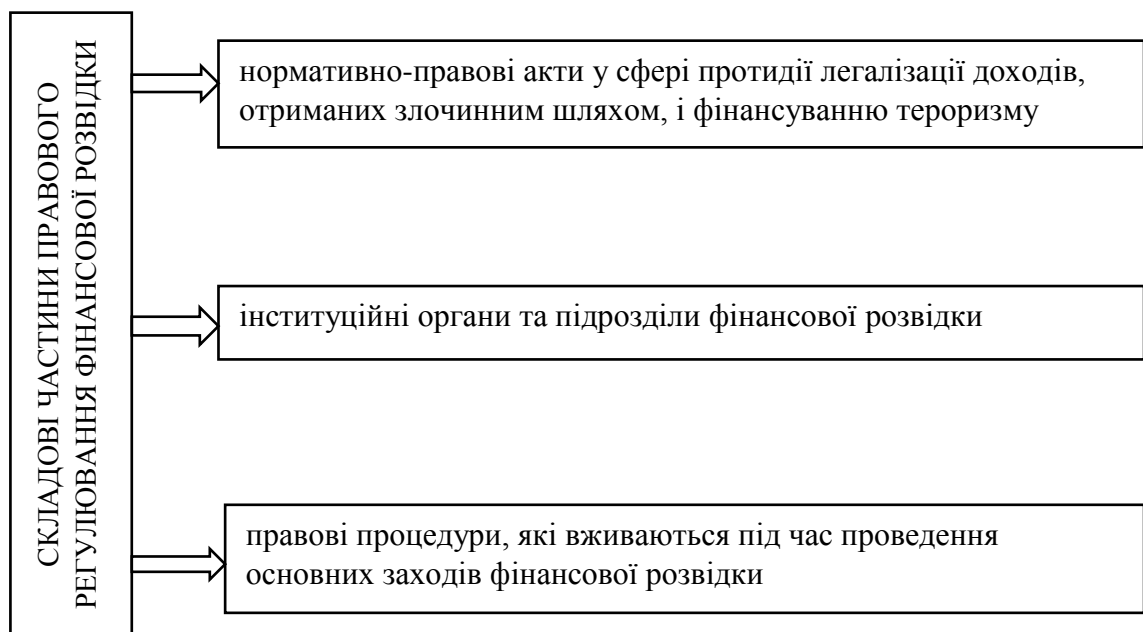

Рис. 1.3. Складові частини правового регулювання фінансової розвідки

Джерело: складено автором

Якщо говорити про міжнародні законодавчі норми у сфері фінансової розвідки, то серед найбільш вагомих варто відзначити Статут ООН [44], Конвенцію ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності [19] та Конвенцію Ради Європи про відмивання, виявлення,

вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності [20]. Останньою висвітлюються основні положення та поняття, які стосуються сфери протидії «відмивання» грошей. Слід зазначити, що положення даних Конвенцій впровадженні та трансформовані в українське законодавство, що сприяє їх ефективному застосуванню.

Європейським союзом також розроблені єдині правила та процедури, спрямовані на протидію легалізації доходів і фінансування тероризму, які знайшли своє відображення у чотирьох послідовних Директивах.

Основним інституційним органом, діяльність якого спрямована на боротьбу з відмиванням грошей чи інших активів є Група розроблення фінансових заходів із боротьби з відмиванням грошей (далі - FATF). Нею були розроблені 40 Рекомендацій, які: визначають перелік правопорушень із легалізації доходів; окреслюють перелік організацій та установ, які повинні виявляти уважність під час проведення через них порогових або підозрілих операцій; визначення процедури екстрадиції осіб, яких звинувачують у легалізації незаконних доходів тощо [17, с. 75.].

Окрім Рекомендацій FATF важливим в контексті правового регулювання процедур у сфері фінансової розвідки є, так звані, Вольфсбергські принципи, які являють собою загальні правила з протидії відмивання незаконних доходів у банківському секторі. У них визначені ключові напрями політики банків та механізми уникнення використання банківської системи для узаконення «брудних» доходів. Згідно зазначених принципів, банк повинен встановлювати відносини лише з надійними клієнтами, тобто тими, які можуть підтвердити законні джерела походження своїх надходжень. Серед важливих процедур протидії легалізації доходів, які визначаються Вольфсбергськими принципами доцільно відзначити також: необхідність ідентифікації і вивчення клієнта; виявлення підозрілих операцій та вжиття відповідних заходів, у разі їх виявлення; особливості застосування певних дій при роботі з закодованими рахунками та офшорними підпорядкуваннями, проведення постійного моніторингу фінансових операцій і т.д. [10, с. 78].

Основним документом в Україні визнано Конституцію України. З огляду на це, саме із неї ми вирішили почати дослідження питання про нормативно-правові акти у сфері фінансової розвідки. Так, ст. 17 Конституції говорить про те, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави...» [22].

Вітчизняна законодавча база, яка регулює питання у сфері фінансової розвідки ґрунтується на міжнародних стандартах та має певні етапи свого розвитку (рис. 1.4). Основним законодавчим актом в сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом в Україні є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [41] (далі – Закон), який замінив відповідний попередній Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 № 1702-VII.

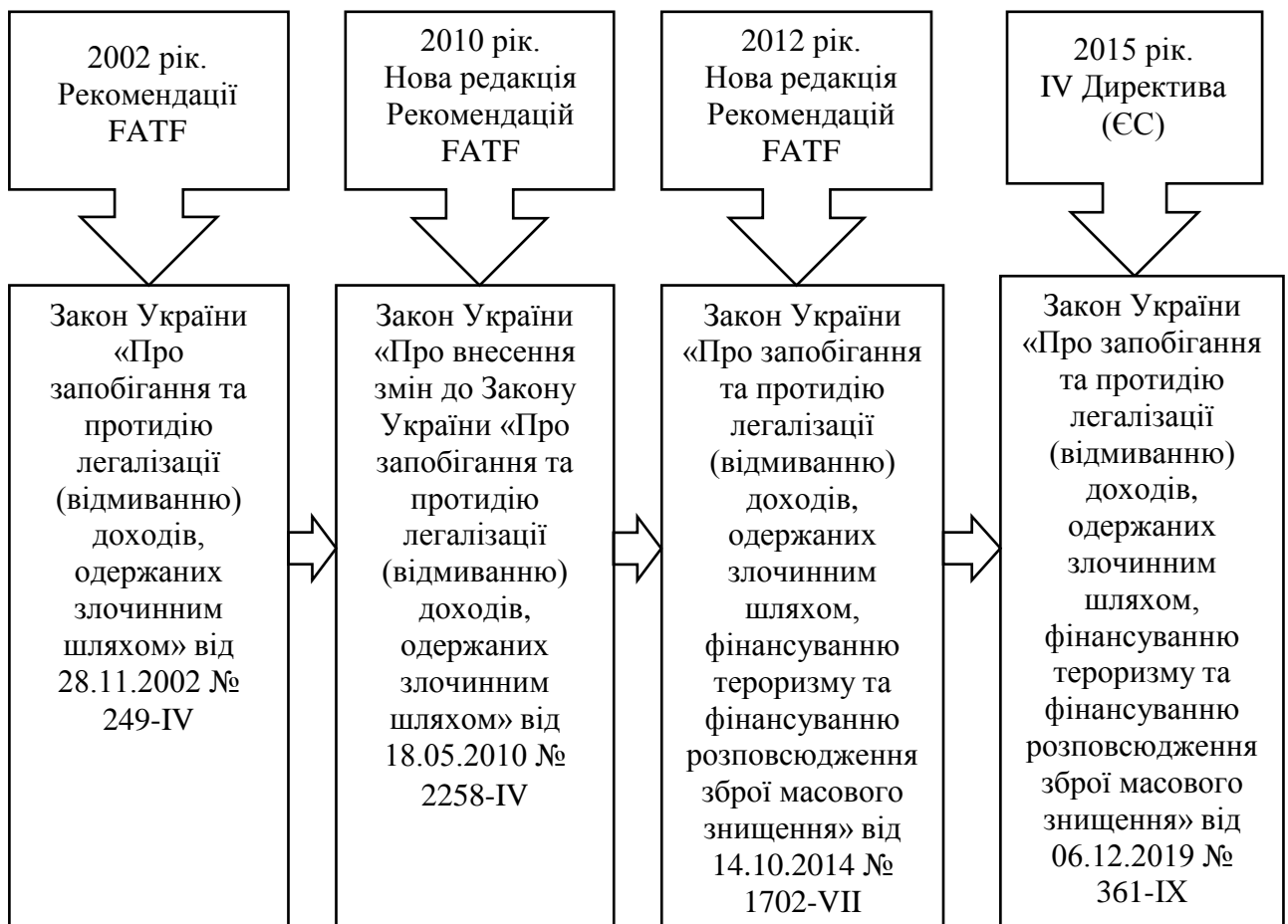

Рис. 1.4. Етапи формування основного Закону у сфері фінансового моніторингу в Україні

Джерело: складено автором за даними [46]

Ст. 6 згаданого Закону визначає суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Суб'єкти первинного та державного фінансового моніторингу згідно законодавства України

СУБ'ЄКТИ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	банки, страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери, ломбарди, кредитні спілки і інші фінансові установи
	оператори платіжних систем
	товарні та інші бірж, що проводять фінансові операції
	професійні учасники фондового ринку, крім осіб, які здійснюють діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку
	оператори поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій
	філії або представництва іноземних суб'єктів господарювання, які надають фінансові послуги в Україні
	суб'єкти аудиторської діяльності; бухгалтери; суб'єкти, що надають послуги з бухгалтерського обліку, консультування з питань оподаткування, купівлі-продажу нерухомого майна, юридичні послуги; суб'єкти адвокатської діяльності; нотаріуси; особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності чи управління юридичними особами; суб'єкти господарювання, що здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них; суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри
	постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів
	інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги
	СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО
Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення	
Міністерство юстиції України	
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	
Міністерство цифрової трансформації України	

	Державна служба фінансового моніторингу України
--	---

Джерело: складено автором за даними [41]

Закон також передбачає, що усі суб'єкти первинного фінансового моніторингу повинні застосовувати ризик-орієнтований підхід під час здійснення своїх операцій. Так, ст. 1 Закону визначає поняття ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу як «визначення (виявлення), оцінка(переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня» [41]. Такий підхід визначає, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу під час роботи зі своїми клієнтами повинні враховувати певні критерії ризику, які пов'язані з ними, місцем їх реєстрації, установою та формою передачі активів чи спосіб надання послуг.

Усі фінансові операції, які виступають об'єктом обов'язкового фінансового моніторингу поділяються на порогові, тобто ті, які мають обмеження в сумі, та на підозрілі, тобто ті, стосовно яких виникають сумніви про законність їх здійснення або підозри про зв'язок із злочинною діяльністю. Якщо розглядати їх більш детально, то зазначимо, що підозрілими можуть бути ті фінансові операції, які здійснюються або пробують здійснитися незалежно від обсягу, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підозру або обгрунтовані підстави для підозри, що такі операції є результатом злочинних дій, пов'язані з тероризмом або мають будь-який зв'язок до його фінансування. Для характеристики порогових операцій скористаємося рис. 1.5.

Окрім зазначеного основного Закону, в Україні прийнято і низку інших нормативно-правових актів, які тією чи іншою мірою регулюють питання

фінансового моніторингу у різних сферах. Серед них, Постанова Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу [40], яка містить детальну інструкцію про те, як сформувати надійну систему управління ризиками, методику їх оцінки, в розрізі потенційних та наявних, первинних та залишкових ризиків, дає визначення ризик-орієнтованого підходу тощо.

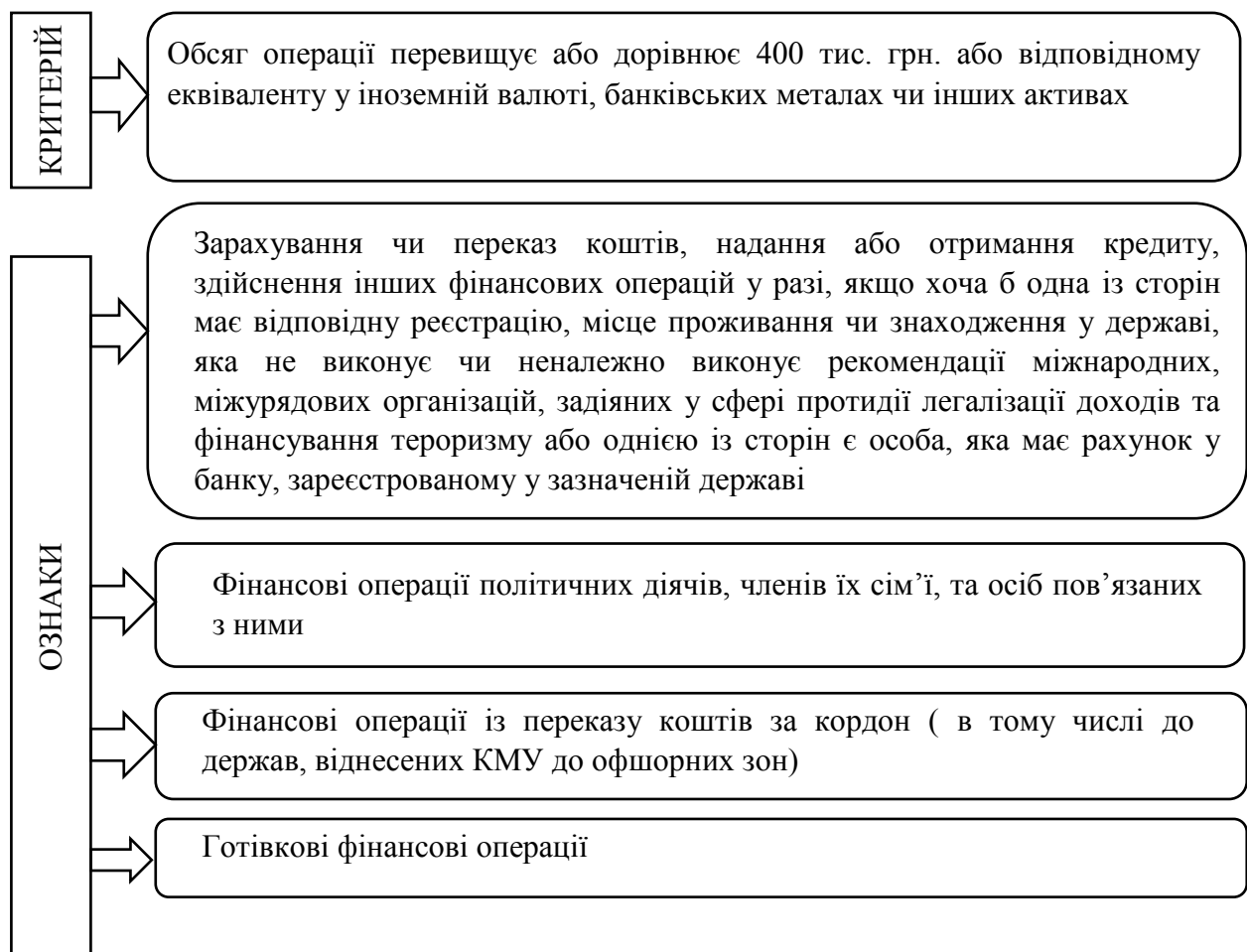

Рис. 1.5. Характеристика порогових фінансових операцій згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»

Джерело: складено автором за даними [41]

На рис. 1.6 нами представлено більшість вітчизняних нормативно-правових актів, які тією чи іншою мірою регламентують питання фінансової розвідки.

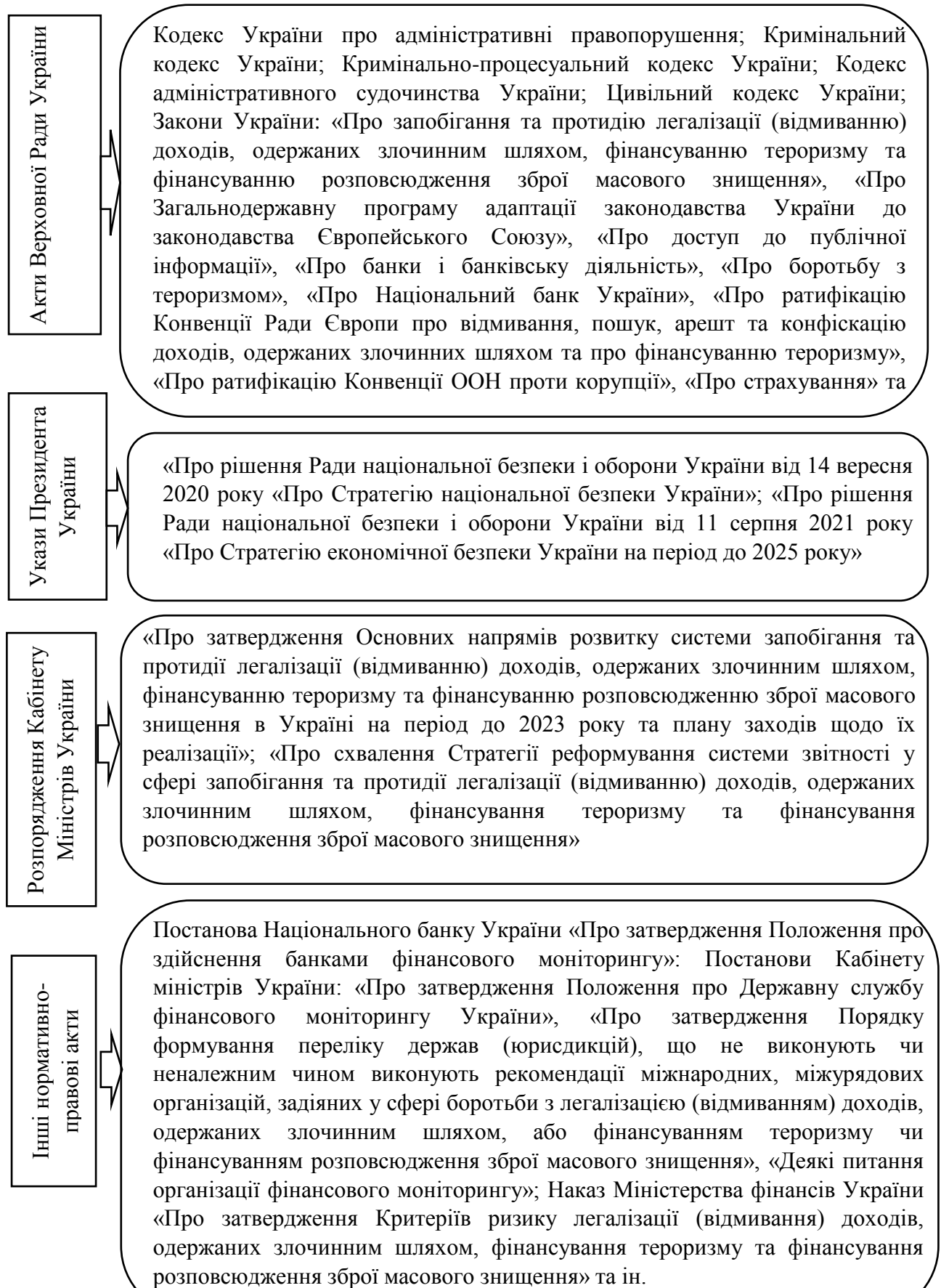

Рис. 1.6. Основні нормативно-правові акти України, які регулюють діяльність у сфері фінансової розвідки

Джерело: складено автором за даними [25]

На основі зазначеного робимо висновок, що нормативно-правове забезпечення у сфері фінансової розвідки перебуває на стадії постійного удосконалення у міжнародному та національному правовому полі з урахуванням сучасних тенденцій. Міжнародні конвенції, Директиви Європейського Союзу, рекомендації FATF та інші міжнародні акти у сфері протидії легалізації злочинних доходів поступово та активно імплементуються у вітчизняне законодавство.

Висновки до розділу 1

У першому розділі кваліфікаційної роботи проведено дослідження поняття «фінансова розвідка». З'ясовано, що в Україні найчастіше для окреслення даної категорії застосовується поняття «фінансовий моніторинг» під яким розуміють сукупність заходів, що застосовуються відповідними суб'єктами для запобігання та протидії легалізації незаконних доходів.

Система фінансового моніторингу, яка функціонує в Україні передбачає державний та первинний моніторинг. Критерієм такої класифікації є суб'єкти фінансового моніторингу.

У міжнародному полі окрім поняття фінансової розвідки також використовується близький за змістом термін «фінансові розслідування». Дослідження наукових публікацій за даним напрямом дозволило зробити висновок, що під ним розуміють відслідковування фінансових операцій з метою

виявлення протизаконних операцій, що пов'язані з отриманням, використанням чи розподілом фінансових ресурсів.

В цілому, зроблено висновок, що фінансова розвідка – це складна система певних дій, процедур та заходів, які спрямовані на виявлення операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом.

Нормативно правове регулювання фінансової розвідки складається з ряду документів, серед яких Статут ООН, Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності.

Єдині правила та процедури, які спрямовані на протидію легалізації доходів та фінансування тероризму знайшли відображення у чотирьох Директивах Європейського Союзу.

Групою розроблення фінансових заходів із боротьби з відмиванням грошей розроблено сорок Рекомендацій, які окреслюють перелік правопорушень у сфері узаконення неправомірних доходів, визначають перелік організацій та установ, які повинні відстежувати підозрілі операції та процедуру екстрадиції осіб, які звинувачуються у легалізації незаконних доходів та ін.

Усі міжнародні нормативно-правові акти поступово впроваджуються у національне законодавство України. Більшість з них, вже знайшли своє відображення у Законі «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ

2.1. Огляд діяльності міжнародних організацій у сфері фінансової розвідки та оцінка відповідності національних систем фінансового моніторингу міжнародним стандартам

Міжнародні організації, які покликані протидіяти легалізації незаконних доходів є тим важливим регулятором, який здатний суттєво зменшити ризики фінансової злочинності та фінансування тероризму у різних країнах. На сьогодні існує ряд таких організацій, про які частково згадувалося у попередньому розділі роботи, проте тут хотілося б розглянути їхню діяльність детальніше. У табл. 2.1 зазначено найбільш впливові з них. Якщо будь-яка з країн потрапляє до чорного списку цих країн, то це негативно впливає на їх рейтинг та репутацію.

Таблиця 2.1

Міжнародні організації, які функціонують у сфері протидії легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом та фінансування тероризму

Організація	Цілі
1	2
FATF	формує рекомендації по застосуванню міжнародних стандартів по боротьбі з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму, розробляє методологію з оцінки технічної відповідності зазначеним рекомендаціям систем протидії відмивання коштів та фінансування тероризму у різних країнах, оцінює поточні результати співпраці банківських та інших фінансових установ з підрозділами фінансової розвідки у різних країнах

Егмонтська група	співпрацює з підрозділами фінансової розвідки у різних країнах, забезпечує обмін інформації між ними, сприяє впровадженню національних систем у цьому напрямі, проводить навчання та забезпечує обмін досвідом з метою покращення можливостей виконання завдань окресленими підрозділами
MONEYVAL	Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму створений з метою забезпечення ефективності систем фінансової розвідки країн-членів, оцінює відповідність зазначених країн міжнародним стандартам та рекомендаціям
Базельський комітет	спрямований на підвищення фінансової стабільності шляхом міждержавної співпраці з регуляторної політики банків, окреслення

Продовження табл. 2.1

1	2
	стандартів банківського нагляду з метою запобігання навмисному або ненавмисному використанню банківської системи з метою виконання злочинних фінансових операцій
Вольфсбергська група	розробляє принципи, які включають пріоритетні напрями банківської політики та формування механізмів для запобігання використанню банківської системи у реалізації незаконних фінансових операцій. Забороняє проводити банківські операції та співпрацювати міжнародним банкам з так званими «Банками-прикриттями»
Європейська рада із системних ризиків	наглядний орган банківської системи Європейського Союзу, який запобігає, виявляє та пом'якшує системний ризик банківської сфери. Немає юридичних повноважень, проте формує рекомендації як діяти у разі виявлення таких ризиків
Регіональний рівень	
Європейська рада із системних ризиків	наглядний орган банківської системи Європейського Союзу, який запобігає, виявляє та пом'якшує системний ризик банківської сфери. Немає юридичних повноважень, проте формує рекомендації як діяти у разі виявлення таких ризиків
Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму	спрямована на зниження загроз міжнародного тероризму і забезпечення прозорості, надійності і безпеки фінансових систем держав-членів та їх подальшу інтеграцію у міжнародну систему протидії легалізації доходів і фінансуванню тероризму відповідно до міжнародних стандартів
Азіатсько-Тихоокеанська група по боротьбі з відмиванням грошей	забезпечує прийняття, впровадження та застосування визнаних міжнародною практикою стандартів з протидії відмивання незаконних доходів та фінансуванню тероризму. Допомогає країнам зазначеного регіону у прийнятті законів щодо боротьби з незаконними доходами, надає рекомендації у створенні систем звітності підозрілих операцій та їх розслідуванні, сприяє створенні підрозділів фінансової розвідки.
Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання коштів у Південній Америці	забезпечує прийняття, впровадження та застосування міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії відмиванню незаконних доходів та фінансуванню тероризму. Допомогає впроваджувати у законодавство країн-членів норма та правил щодо запобігання та протидії відмиванню незаконних доходів; здійснює правову

	підтримку, конфіскацію та вилучення майна, сприяє у створення процедур звітування про незаконні фінансові операції або ті, що визначені підозрілими, проводить відповідні розслідування; сприяє створенню підрозділів фінансової розвідки у країнах регіону
Група країн Карибського басейну з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів	здійснює самооцінку рівня імплементації рекомендацій FATF та вказаної групи, проводить взаємну оцінку держав-членів, координує та здійснює технічну підтримку, проводить відповідні зустрічі для обговорення проблемних питань
Східно-та Південноафриканська	адаптує та впроваджує Рекомендації FATF у країнах регіону, вживає заходів щодо боротьби з відмиванням доходів при розслідуванні важких злочинів, впроваджує інші заходи, які

Закінчення табл. 2.1

1	2
група з запобігання відмивання коштів	передбачені багатосторонніми договорами та ініціативами, за якими уряди-члени погоджують заходи з метою попередження та запобігання легалізації незаконних доходів.
Міжурядова група запобігання відмиванню коштів у Африці	здійснює захист національних економік, фінансових та банківських систем країн-членів від потоків коштів, які мають незаконне походження та протидіють фінансуванню тероризму, сприяють покращенню міжнародного співробітництва
Центрально-Східна та Північно-Африканська група з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання коштів	здійснює захист національних економік, фінансових та банківських систем країн-членів від потоків коштів, які мають незаконне походження та протидіють фінансуванню тероризму, сприяють покращенню міжнародного співробітництва

Джерело: складено автором за даними [50, 33, 17].

У першому розділі роботи ми зазначали, що FATF розробила 40 Рекомендацій, які визначені як міжнародні стандарти боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Саме вони визначають вектор розвитку і формування національних систем моніторингу незаконних фінансових операцій у різних країнах. Дані Рекомендації розподіляють на такі групи (рис. 2.1).

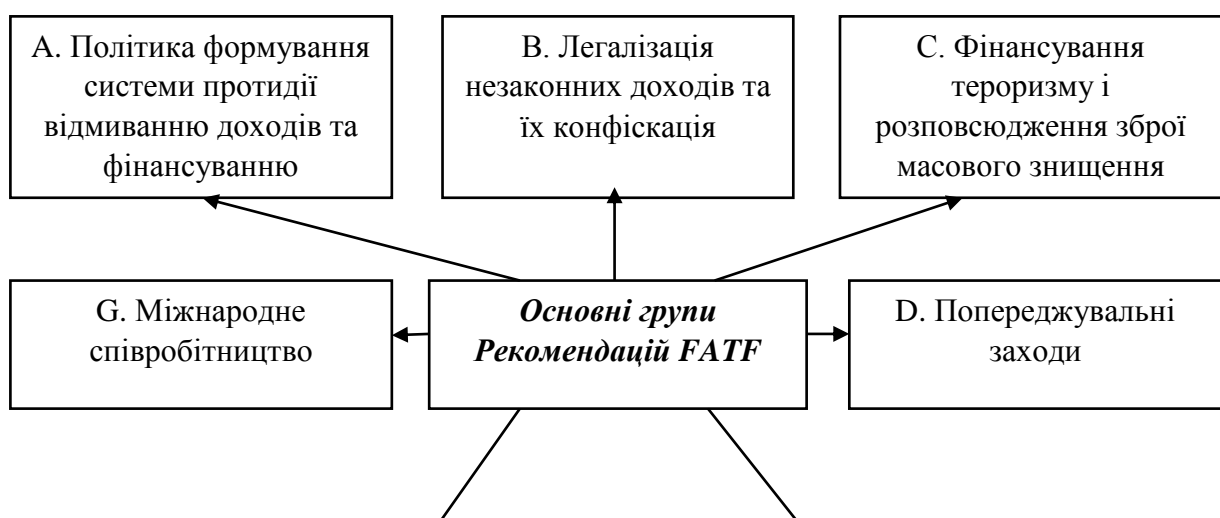

Рис. 2.1. Основні групи Рекомендацій FATF [18]

На підставі зазначених Рекомендацій FATF розроблено Методологію оцінки відповідності систем фінансового моніторингу країн зазначеним Рекомендаціям. Зазначена Методологія постійно оновлюється і востаннє таке оновлення відбулося у 2021 році. Зазначений документ структурований у три частини. Перша з яких – це вступ, у якому загальний огляд Методології, її попередній досвід та практика використання, а також окреслюються підходи її застосування в процесі оцінювання. У другій – наводяться критерії оцінювання відповідності Рекомендаціям FATF. Третя частина визначає результати, індикатори та інші показники, які використовуються при оцінюванні.

Загалом, оцінювання проводиться в двох напрямках:

1) оцінювання технічної відповідності, яке полягає у дослідженні того, наскільки країни дотримуються вимог рекомендацій FATF, переважно тих, які є ключовими для побудови ефективної системи фінансового моніторингу в країні. Мова йде про правову, інституційну складову, повноважень та функцій відповідних органів;

2) чітке порівняння очікуваних результатів, які окреслені в Методології з тими результатами, яких вдалося досягнути в країні у сфері фінансового моніторингу.

Якщо розглядати детальніше ці два напрями оцінювання, то щодо оцінки технічної відповідності, то слід зазначити, що вона передбачає визначений перелік критеріїв для оцінювання відповідності Рекомендаціям FATF. На основі детального вивчення системи фінансового моніторингу країни на предмет відповідності стандартам, експерти, залучені до цього процесу, формують свій висновок та присвоюють наступні оцінки [42]:

- «відповідає» - у разі відсутності недоліків;
- «переважно відповідає» - у разі присутності незначних недоліків;
- «частково відповідає» - у разі наявності помірних недоліків;
- «не відповідає» - у випадку присутності суттєвих недоліків;
- «не застосовується» - у випадку, якщо певні структурні, інституційні або юридичні особливості країни не дають можливості застосувати ту чи іншу норму стандарту.

Так, результати такої оцінки, яка була проведена відповідними експертами по усіх країнах. У табл. 2.2 нами відображено результати оцінки відповідності системи протидії легалізації доходів та фінансування тероризму стандартам FATF окремих країн.

Таблиця 2.2

Результати оцінювання технічної відповідності окремих країн
Рекомендаціям FATF

Країна	Оцінка відповідності									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
США	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
	ЧВ	В	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	В	ПВ
	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30
	В	НВ	НВ	НВ	ЧВ	ПВ	В	НВ	В	В
	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	
Канада	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
	ПВ	В	В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	В	ПВ
	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	ПВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	В	ПВ	В	ПВ
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30
	ПВ	ЧВ	ПВ	ЧВ	НВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	В
	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	П	ПВ	

Франція	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
	ПВ	В	В	В	В	ПВ	В	ЧВ	В	ПВ
	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	В	ЧВ	ЧВ	В	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	В
	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
	В	ПВ	ПВ	В	В	В	В	В	В	ПВ
Німеччина	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
	ПВ	ПВ	В	В	ПВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	В	ПВ
	P.1	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	В	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	В	В
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30
	В	ПВ	В	ЧВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	В	В
	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
В	В	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	В	В	ПВ	
Італія	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
	В	ПВ	ПВ	В	В	ПВ	ЧВ	ПВ	В	ПВ
	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	В	ПВ	ЧВ	В	ПВ	В	ПВ	ПВ	В	В
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30
	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	В	ПВ	В	В
	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
В	ПВ	ПВ	ПВ	В	В	ПВ	ПВ	В	В	
Швейцарія	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	ЧВ	В	ЧВ
	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	В	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	ПВ
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30
	ПВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	В
	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
	ПВ	ПВ	В	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ

Примітка: Р – рекомендація FATF; В – відповідає; ПВ – переважно відповідає; ЧВ – частково відповідає; НВ – не відповідає

Джерело: складено автором за даними [53]

З наведеної табл. бачимо, що навіть система фінансової розвідки розвинутих країн та тих, у яких заходи з протидії легалізації доходів вважаються достатньо ефективними, не повністю відповідає стандартам FATF. Серед проаналізованих країн, США не відповідає Рекомендаціям 22, 23, 24 та 28. Так, Рекомендація 22 передбачає застосування належних заходів перевірки клієнтів нефінансових установ, таких як казино, агентів нерухомості, адвокатських, нотаріальних компаній та ін. Рекомендація 23 передбачає належного звітування про підозрілі операції таких нефінансових організацій. Рекомендація 24 передбачає, що країни повинні забезпечити наявність повної та своєчасної інформації про бенефіціарну власність та контроль юридичних осіб для запобігання їх використанню у незаконних операціях. У Рекомендації 28 йдеться про те, що країни мають застосовувати заходи з регулювання та нагляду за визначеними нефінансовими установами, про які згадувалося вище.

Другим напрямом системи оцінювання є визначення ступеня досягнення тих результатів, які передбачені Методологією (Додаток А). Зокрема, тут йдеться про 11 очікуваних результатів, рівень досягнення яких дає можливість зробити висновок, наскільки система протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму в конкретній країні вважається ефективною. За наслідками такої оцінки експерти присвоюють відповідні рейтинги, зокрема [42]:

- високий рівень ефективності – у випадку, коли рівень досягнення результату високий, можлива необхідність провести несуттєві покращення;
- значний рівень ефективності – у разі, коли рівень досягнення результату значний, є необхідність здійснити деякі удосконалення;
- помірний рівень ефективності – у разі досягнення результатів лише певною мірою та є необхідність провести значні покращення;

- низький рівень ефективності - у випадку незначного рівня досягнення результату та є необхідність здійснити ґрунтовні удосконалення.

У табл. 2.3 наведено результати оцінки ефективності за вищенаведеними критеріями по окремих країнах.

Таблиця 2.3

Результати оцінки ефективності системи протидії відмивання доходів,
фінансування тероризму в окремих країнах

Країна	БР.1	БР.2	БР.3	БР.4	БР.5	БР.6	БР.7	БР.8	БР.9	БР.10	БР.11
США	ЗР	ЗР	ПР	ПР	НР	ПР	ПР	ВР	ВР	ВР	ВР
Канада	ЗР	ЗР	ЗР	ПР	НР	ПР	ПР	ПР	ЗР	ЗР	ПР
Франція	ЗР	ВР	ПР	ПР	ЗР	ЗР	ЗР	ВР	ВР	ЗР	ЗР
Німеччина	ЗР	ЗР	ПР	ПР	ПР	ПР	ПР	ЗР	ЗР	ПР	ПР
Італія	ЗР	ЗР	ПР	ПР	ЗР	ЗР	ЗР	ЗР	ЗР	ПР	ЗР
Швейцарія	ЗР	ПР	ПР	ПР	ПР	ЗР	ЗР	ЗР	ЗР	ЗР	ЗР

Примітка: БР – Безпосередній результат; ВР – високий рівень ефективності; ЗР – значний рівень ефективності; ПР – помірний рівень ефективності; НР – низький рівень ефективності.

Джерело: складено автором за даними [53]

Низький рівень ефективності спостерігається у США та Канаді по Безпосередньому результату 5, який вказує на те, що у країнах не застосовуються належні заходи для попередження використання юридичних та правових утворень з метою реалізації злочинних схем відмивання доходів та фінансування тероризму. Разом з тим, по Безпосередніх результатах 8 – 11 у США спостерігається високий рівень ефективності, які вказують на те, що в країні: усі доходи, які отриманні в результаті незаконних операцій конфіскуються; проводиться кримінальне розслідування та судове переслідування таких операцій; терористичні організації, та ті, хто їх фінансує позбавлені активів та засобів для такого фінансування; проводиться реалізації Резолюції Ради Безпеки ООН з приводу ідентифікації, вилучення активів та використання ресурсів для фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

2.2. Аналіз діяльності підрозділів фінансової розвідки в окремих країнах

Фінансова розвідка розвинутих країн базується на міжнародному законодавстві та рекомендаціях міжнародних організацій у цій сфері. У Рекомендації FATF 29 «Підрозділи фінансової розвідки» зазначається: «Країни мають створити підрозділ фінансової розвідки (ПФР), який є національним центром для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів і фінансування тероризму, та для передачі результатів цього аналізу» [42]. Такий підрозділ повинен мати доступ до фінансової, адміністративної та правоохоронної інформації, а також мати можливість отримання будь-якої додаткової інформації, яка йому необхідна для належного виконання своїх функцій.

В залежності від функцій та взаємовідносин між різними інституціями підрозділи фінансової розвідки у різних країнах формуються за певними типами (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Типи підрозділів фінансової розвідки

Основна характеристика підрозділу	Переваги	Недоліки
1	2	3
<i>Адміністративний тип</i>		
входить до складу адміністративного органу або підпорядковується йому, а також може працювати як відокремлений підрозділ	діє своєрідним нейтральним посередником між суб'єктами первинного фінансового моніторингу та правоохоронними інституціями; сприяє обміну інформацією з іноземними підрозділами фінансової	можливий вплив зі сторони адміністративного органу та наявність нагляду з боку політичних органів влади; можлива обмеженість юридичних повноважень у процесі зібрання доказів у порівнянні з іншими типами

	розвідки; наявність доступу до інформації та інших ресурсів відповідного адміністративного органу	таких підрозділів
Правоохоронний тип		
входить до складу правоохоронних органів	легкість доступу до інформації та інфраструктури	можливість сповільнення запитів на отримання

Продовження табл. 2.4

1	2	3
та має свої відповідні повноваження	правоохоронних органів та можливість її спільного використання; можливість швидшого застосування ряду примусових заходів	додаткової інформації тими граничними нормами, які застосовуються до правоохоронних розслідувань; більший акцент на проведенні розслідувань та виявленні правопорушень, а не на проведенні превентивних заходів; можливе упереджене ставлення до обміну інформацією суб'єктами первинного фінансового моніторингу та правоохоронних органів
Судовий або прокурорський тип		
належить до судової гілки влади та, як правило, підпорядковується прокуратурі	Можливість користування повноваженнями судової гілки влади; безпосередній та швидкий доступ до інформації; більший рівень свободи від політичних втручань	можливість порушення співпраці з аналогічними підрозділами, які належать до інших типів; інші недоліки, які притаманні правоохоронному типу підрозділу фінансової розвідки
Змішаний тип		
Використовує особливості інших типів	поєднує у собі окремі переваги вищенаведених типів	поєднує у собі недоліки вищенаведених типів

Джерело: складено автором за даними [6, 9]

Незважаючи на те, що підпорядкованість зазначених підрозділів та правове поле, в якому вони функціонують має великий вплив на ефективність виконання ними поставлених завдань, все ж найбільше значення при цьому має рівень їх можливостей зі збирання, опрацювання, аналізу, отримання, передачі та надання інформації про фінансові операції та визначення учасників таких операцій. Якщо сформовані прямі канали передавання такої інформації між підрозділами фінансової розвідки і фінансовими установами та інституціями, то

робота системи фінансової розвідки буде більш ефективною, ніж у випадку, коли інформація передаватиметься від фінансових установ до відповідних державних інституцій, а вже опісля до підрозділів фінансової розвідки.

Прикладом адміністративного типу підрозділів фінансової розвідки є підрозділ у США, який має назву Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network, далі – FinCEN). Цей орган працює у структурі Міністерства фінансів, а ефективність його роботи спричинена наявністю широкої та розгалуженої мережі інформаційних потоків. Так, інформаційна база FinCEN містить у собі:

- фінансову інформацію, яка формується з фінансової звітності банків та фінансових установ США, зокрема мова йде про декларації, які містять дані про: здійсненні операції на суми, які перевищують порогові значення; рахунки в банківських чи інших кредитних установах інших країн; фінансові операції в казино. Окрім декларацій, у базі даних наявна інформація про всі підозрілі операції та міжнародні перекази;
- приватну інформацію, яка формується з відомостей про приватну та корпоративну власність;
- інформація про судові справи правоохоронних органів, яка містить дані про всіх осіб, на яких були відкриті судові справи.

Відтак підрозділ фінансової розвідки США надає органам, які здійснюють банківський та фінансовий нагляд інформацію про фінансові операції та повідомлення, які він отримав на підставі укладених меморандумів про взаєморозуміння. Така інформація, за власним бажанням або на запит може передавати і правоохоронним структурам [45]. Ще у 2017 році FinCEN розробив програму «FinCEN Exchange», яка була покликана стати платформою між для обміну інформацією між правоохоронними структурами, фінансовими установами та власне підрозділом фінансової розвідки. Після тривалої апробації та прийняття Закону про протидію відмиванню коштів у 2020 році, цю програму було затверджено на законодавчому рівні у 2021 році.

Звіт про підозрілу діяльність (SAR) надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, до яких належать: депозитні установи (банки, кредитні спілки тощо); установи, які здійснюють операції з цінними паперами; суб'єкти, які надають грошові послуги (обмін валют, грошові перекази); казино, карткові клуби; дилери дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння; страхові компанії; брокери. Окрім них, даний звіт також повинні подавати компанії та фізичні особи, які: здійснюють ввезення в країну або вивезення з неї понад 10 тис. дол. США у готівці; відправники та одержувачі міжнародних грошових переказів обсягом понад 10 тис. дол. США; суб'єкти господарювання, які отримують понад 10 тис. дол. США у валюті за одну трансакцію або пов'язану операцію; особи, які контролюють більше 10 тис. дол. США на рахунках за межами країни протягом одного календарного року [13].

Дані звіту FinCEN вказують, що кількість повідомлень про підозрілі фінансові операції з кожним роком зростає, а на кінець 2021 року було зафіксовано понад 3069 тис. таких заяв (рис. 2.2). За даними зазначеного звіту найбільша кількість повідомлень надходила у сфері депозитних установ та грошово-сервісної діяльності.

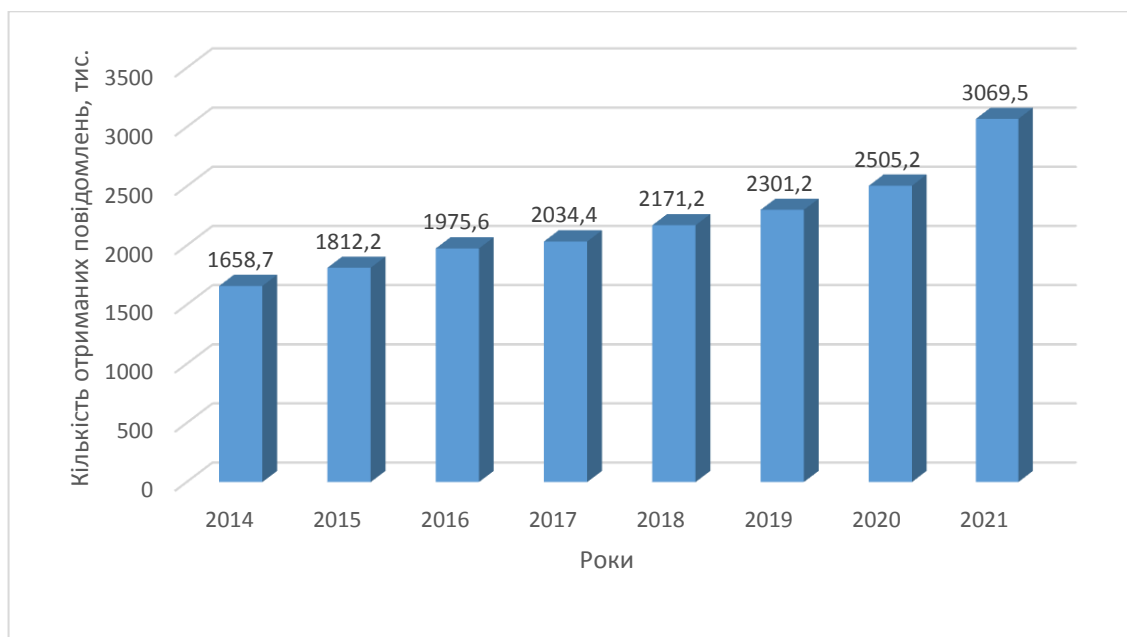

Рис. 2.2. Кількість отриманих повідомлень підрозділом фінансової розвідки США (FinCEN) про підозрілі фінансові операції за 2014 – 2021 роки

Джерело: складено автором за даними [12]

Система фінансового моніторингу США використовує ризико-орієнтований підхід, згідно якого проводиться ідентифікація та аналіз наявності у суб'єктів фінансового моніторингу належної політики та процедур, розроблених з урахуванням їх ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів, а також міри деталізації інформації, яка міститься у їх повідомленнях [57].

Основними особливостями системи фінансової розвідки США є: чітке законодавче регулювання; динамічний та розвинутий фінансовий ринок; прозорість банківської системи; високий рівень взаємодії між інституційними органами різних рівнів. Окрім підрозділу фінансової розвідки функції з нагляду у сфері протидії легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму здійснює Федеральне казначейство США, Комітет з валютного контролю, Рада керуючих Федеральної резервної системи США та ін.

Однією з найефективніших вважається також система фінансової розвідки Канади. Підрозділом фінансової розвідки є Канадський центр з аналізу фінансових операцій та звітів (FINTRAC), який підпорядковується Міністерству фінансів. Основною ціллю даного органу є забезпечення національної безпеки країни і захист фінансової системи від загроз, спричинених легалізацією незаконних доходів. Згідно Закону Канади «Про протидію відмивання незаконних коштів та фінансування тероризму» порогове значення операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу становить 10 тис. дол. США протягом 24 годин

За даними офіційного сайту FINTRAC аналізує в середньому 19 млн. транзакцій та операцій протягом року. За період 2020 – 2021 року ним було передано до поліції, правоохоронних органів та органів національної безпеки 2046 справ, пов'язаних з фінансовими розслідуваннями, проведено 1812 розслідувань, які були пов'язані з відмиванням незаконних доходів, 146 – з фінансуванням тероризму та загрози національній безпеці, більше 320 – з шахрайством, корупцією, іншими фінансовими злочинами [55].

Для впорядкування загроз національній фінансовій системі Канади здійснюється консолідація кількісних оцінок загроз проведення підозрілих фінансових операцій та сформована система стратегічної розвідувальної інформації про напрями та тенденції руху грошових потоків. При цьому під посилений моніторинг підпадає робота банкоматів, приналежність яких до конкретної фінансової установи неможливо встановити, електронні кошти та міжнародні перекази і електронні картки з лімітом коштів. Робоча група FINTRAC забезпечує формування тактичних та стратегічних напрямів і програм щодо типології методів та прийомів легалізації незаконних доходів [26].

Основними органами, які займаються боротьбою та запобіганням відмиванню грошей і фінансуванню тероризму у Німеччині є Федеральне міністерство фінансів, Федеральне міністерство юстиції, Федеральне управління кримінальної юстиції, Підрозділ фінансової розвідки та Федеральний орган фінансового нагляду (BaFin). До основних повноважень підрозділу фінансової розвідки Німеччини відноситься: збирання та аналіз інформації про підозрілі фінансові операції; передавання результатів аналізу правоохоронним органам; надання інформації про методи відмивання незаконних доходів.

Для оцінки ризикової ситуації у Німеччині використовують 5 критеріїв ризику: локація, обсяг діяльності, асортимент продукції, клієнтська база, структура каналів надання [57].

У Франції система фінансової розвідки носить адміністративний характер та визначається високим рівнем ліберальності. Підрозділ фінансової розвідки – TRACFIN підпорядковується Міністерству економіки, фінансів, промислово-цифрового суверенітету. Діяльність цього підрозділу виділяється детальною ідентифікацією та аналізом ланцюгів операцій пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму на що вказує поглиблена розвідувальна робота щодо:

- відмивання коштів кримінального характеру, в тому числі легалізація доходів від шахрайства за допомогою фальшивих доручень на переказ, виявлення випадків розкрадання коштів за даними бухгалтерського обліку;
- злочинів у сфері державних фінансів, які охоплюють ухилення від сплати податків, соціальне та митне шахрайство, а також незаконне привласнення державної допомоги;
- запобігання тероризму, організованій злочинності та захист національних інтересів;
- моніторинг фінансових потоків в операціях з криптовалютами.

За даними звіту TRACFIN у 2021 році було отримано 165 171 повідомлення про підозрілі операції, з яких 153 567 повідомлень надійшло від фінансового сектору [7]. Загалом кількість отриманих таких повідомлень зростає кожного року (рис. 2.3).

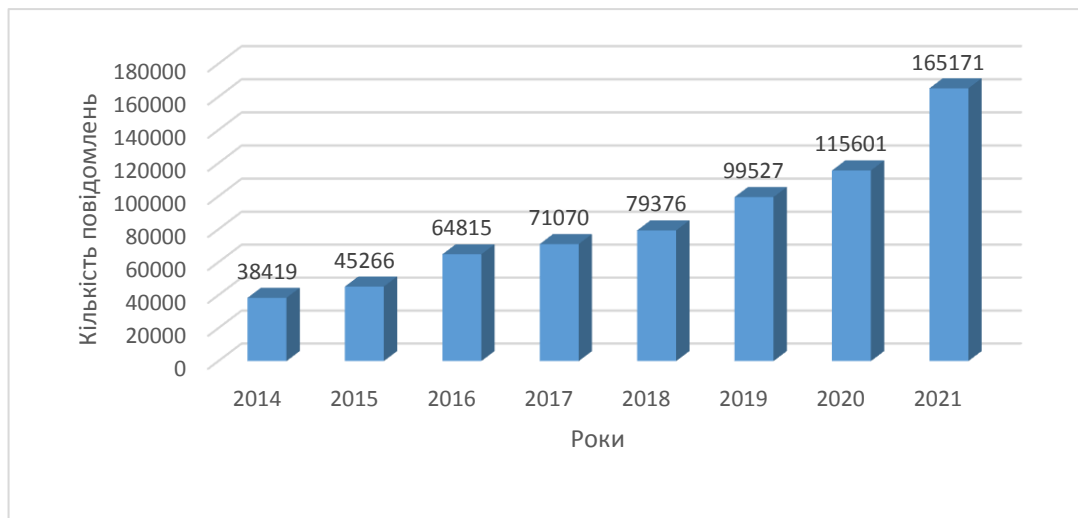

Рис. 2.3. Кількість отриманих повідомлень підрозділом фінансової розвідки Франції (TRACFIN) про підозрілі фінансові операції за 2014 – 2021 роки

Джерело: складено автором за даними [35]

У Італії першочергові функції щодо фінансової розвідки покладено на відповідний Підрозділ фінансової інформації (Ufficio Italiano dei Cambi) та Фінансову поліцію (Guardia di Finanza) з підпорядкуванням Міністерству

економіки та фінансів. Проте, незважаючи на таке підпорядкування, даний орган більшою мірою наділений правоохоронними функціями. До структури Фінансової поліції входить: Спецпідрозділ валютної поліції; Центральна служба розслідування організованої злочинності; Спеціальний підрозділ з питань доходів та державних витрат; Підрозділ з питань запобігання шахрайству в громадах; Командування спеціальних підрозділів, яке безпосередньо співпрацює з іншими державними установами, парламентськими комісіями та іншими центральними органами влади; Командування аеронавігаційних операцій; Авіаційний центр; Морський центр.

До сфери компетенції Фінансової поліції Італії належить: здійснення податкового та митного контролю; контроль за витрачанням державних коштів; нагляд за акцизами; нагляд за законністю проведення фінансових операцій; протидія організованій злочинності; протидія підробленню монет та купюр; запобігання та протидія шахрайству в системі Євросоюзу; захист патентів, авторських прав, у т.ч. національної продукції та італійських торгових марок; організація відносин з іншими правоохоронними та контролюючими органами країни [28]. З 2021 року під спостереження фінансового моніторингу в Італії підпадають фінансові операції з пороговим значенням, яке перевищує 5 тис. євро. Окрім того, можливість здійснення операцій з готівкою та цінними паперами понад 5 тис. євро можливе лише після ідентифікації осіб, які їх проводять.

Дані звіту підрозділу фінансової розвідки за 2014 – 2021 роки також свідчать про систематичне зростання кількості отриманих повідомлень про підозрілі операції (рис. 2.4).

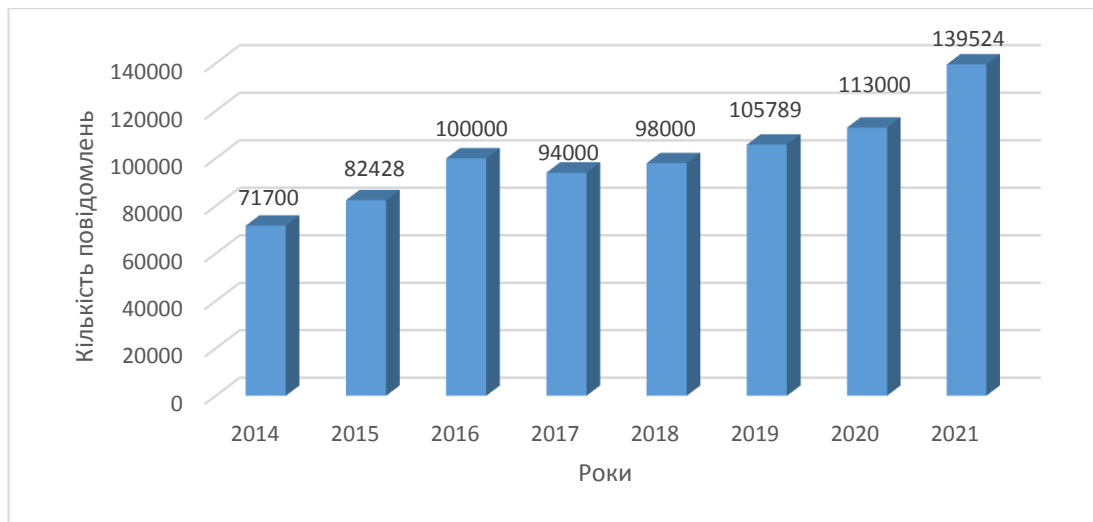

Рис. 2.4. Кількість отриманих повідомлень підрозділом фінансової розвідки Італії (UIF) про підозрілі фінансові операції за 2014 – 2021 роки

Джерело: складено автором за даними [36]

Насамкінець розглянемо, практику проведення фінансових розслідувань у Швейцарії. Основним підрозділом, який виконує функції фінансової розвідки є Управління звітності про відмивання грошей у Швейцарії (Money Laundering Reporting Office Switzerland – MROS) при Федеральному управлінні поліції. Цей орган належить до правоохоронного типу та функціонує як ретрансляційна та фільтраційна точка між фінансовими посередниками та правоохоронними органами. Відповідно до Закону про боротьбу з відмивання грошей, він отримує та аналізує повідомлення про підозрілу діяльність у зв'язку з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму, коштами злочинного походження або злочинними організаціями та, у разі необхідності, передає їх до правоохоронних для подальших дій. MROS сама по собі не є поліцейським органом, а швидше адміністративною одиницею зі спеціальними завданнями. Федеральне управління поліції від імені Офісу генерального прокурора проводить розслідування складних справ, які пов'язані із серйозними злочинами, а також надає послуги з координації та підтримки кримінальних розслідувань, які проводяться Генеральною прокуратурою та іноземними органами. Він також проводить поліцейські розслідування в межах своєї компетенції та проводить стратегічний аналіз злочинних явищ та загроз.

Особливістю фінансової розвідки у Швейцарії є заборона розкривати інформацію та будь-які дані про анонімні рахунки та клієнтів-розпорядників активів.

Дані звіту Федерального управління поліції за 2021 рік свідчать про 5964 отриманих повідомлення про підозрілі операції, з яких від банківських установ надійшло 5396 повідомлень (90 %). Кількість таких повідомлень протягом 2014 – 2021 років зростала, проте найвищого показника досягла у 2018 та 2019 роках (рис. 2.5).

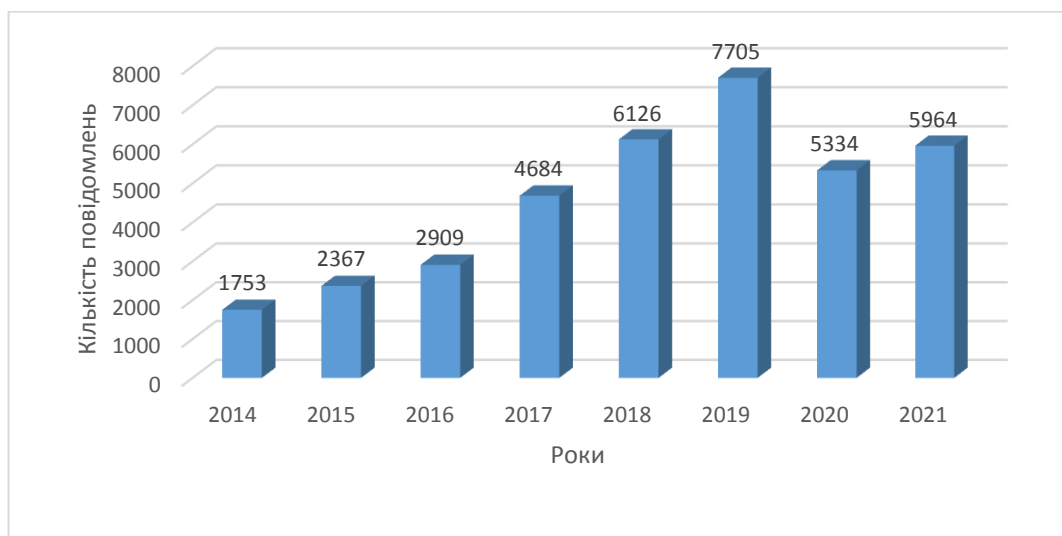

Рис. 2.5. Кількість отриманих повідомлень підрозділом фінансової розвідки Швейцарії (MROS) про підозрілі фінансові операції за 2014 – 2021 роки

Джерело: складено автором за даними [37]

Відтак, дослідивши особливості функціонування підрозділів фінансової розвідки ряду країн, можемо узагальнити основні аспекти у Додатку Б.

Підсумовуючи зазначимо, що можна говорити про певні спільні та відмінні риси системи фінансової розвідки в різних країнах. Так, у всіх країнах, які здійснюють певну діяльність у сфері фінансового моніторингу є наявність відповідного підрозділу. Проте підпорядкованість цих підрозділів та рівень співпраці з різними урядовими та державними структурами різняться. В одних країнах, встановлюється певна межа підозрілих операцій, в інших як от у Швейцарії під моніторинг підпадають операції, по яких виявлена підозріла

активність. В будь-якому випадку, національні особливості, чисельність фінансових установ в країні, валютна та фінансова політика держави також здійснює свій вплив на формування систему протидії відмиванню незаконних коштів та фінансуванню тероризму у конкретній країні.

Висновки до розділу 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи нами проаналізовано діяльність міжнародних організацій у сфері протидії відмиванню доходів, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Розглянуто Методологію оцінки відповідності стандартам FATF та ефективності національних систем фінансової розвідки. Проаналізовано організацію роботи підрозділів фінансової розвідки у ряді країн, особливості та ефективність їх функціонування.

Визначено, що основними органами, які регулюють процеси формування та функціонування систем протидії легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму на міжнародному рівні є Група з розробки фінансових заходів з відмивання грошей (FATF), Егмонтська та Вольфсбергська групи, Базельський комітет, Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) та інші. Окрім них активну участь у цьому процесі відіграє Інтерпол, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд. А також існують органи, які регулюють вказані процеси на регіональному рівні.

Оцінка відповідності Рекомендаціям FATF проводиться у двох ракурсах: оцінка технічної відповідності та оцінка ступеня досягнення результатів. Із проаналізованих нами країн, визначено, що навіть країни, де системи фінансової розвідки вважаються достатньо розвинутими, відповідність вимогам FATF не є абсолютною. За окремими Результатами рівень досягнення також є низьким, а у більшості випадків помірним. Високої оцінки досягнуто лише по незначній кількості Безпосередніх результатів.

Підрозділи фінансової розвідки формуються за чотирма типами: адміністративним, правоохоронним, судовим (прокурським) або змішаним. Вказаний тип залежить від підпорядкованості підрозділу фінансової розвідки та його співпраці з державними органами. У більшості країн застосовується адміністративний тип, який вважається більш демократичним та ліберальним.

РОЗДІЛ 3

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ У СИСТЕМУ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ УКРАЇНИ

3.1. Особливості формування та функціонування системи фінансової розвідки в Україні

В Україні система фінансового моніторингу продовжує активно розвиватись. Сьогодні ми маємо змішану модель фінансової розвідки, яка діє за прототипом американської моделі. Основні функції по виконанню завдань з протидії легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму покладено на Державну службу фінансового моніторингу, яка підпорядковується Кабінету міністрів України. Поряд з нею, до виконання цих завдань залучаються Міністерство юстиції, Міністерство закордонних справ, Служба безпеки, Національне антикорупційне бюро, Агентство з розшуку та менеджменту активів, Генеральна прокуратура.

Державна служба фінансового моніторингу активно співпрацює в напрямі обміну інформацією із 167 підрозділами фінансової розвідки інших країн та уклала Меморандум про взаєморозуміння із 82 з них [46].

Відтак, Державна служба фінансового моніторингу виконує значну координуючу роль, яка полягає у збиранні, обміні та передачі інформації між

суб'єктами фінансового моніторингу на різних рівнях – від міжнародного до первинного, формуванні висновків, та при потребі, передачі інформації правоохоронним органам для виконання ними подальших процесуальних дій (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Процес обміну інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу [46]

Підрозділом фінансової розвідки в Україні проводяться активні типологічні дослідження, які дозволяють отримати інформацію про найбільш поширені схеми відмивання грошей. Серед них найбільш поширені [46]:

- незаконне заволодіння коштами місцевого бюджету;
- зловживання службовим становищем особами державної установи;
- внесення неправдивої інформації до єдиного державного реєстру щодо бенефіціарної власності;
- застосування фіктивних громадських організацій для можливого фінансування тероризму;
- використання торгівельної сфери у незаконних операціях;
- незаконне формування податкового кредиту з метою отримання бюджетного відшкодування податку на додану вартість;
- формування фіктивних міжнародних договорів для незаконного виведення активів;
- реалізація фіктивних операцій, спрямованих на ухилення від сплати податків;
- фальсифікація документів для заволодіння бенефіціарною власністю;
- використання підставних осіб для незаконного привласнення коштів фізичних осіб.

Однією з основних функцій служби фінансового моніторингу є проведення відповідних аналітичних досліджень, за які відповідає Департамент фінансових розслідувань. Процес автоматизації таких досліджень дозволяє уникнути певного рівня суб'єктивізму при наданні висновків та оцінок певним операціям. Після отримання інформації від суб'єктів первинного фінансового моніторингу такі операції підлягають перевірці на предмет: 1) економічної сутності та цілі; 2) виду активу та/або форми розрахунку і суми, якими характеризується дана операція; 3) співвіднесення характеру операції виду

діяльності суб'єкта, який її реалізовує; 4) інформації про місцезнаходження, перебування, напрям та період діяльності учасників, які реалізують фінансову операцію; 5) предмет угоди між суб'єктами фінансової операції та фінансові інструменти, які залучається під час її проведення.

Загалом всі підозрілі фінансові операції, інформація про які надходить до Державної служби фінансового моніторингу, аналізуються та розподіляються за критеріями ризику на три рівні [46]:

- 1) з високим рівнем ризику;
- 2) з середнім та низьким рівнем;
- 3) ті, які пов'язані з вже існуючими справами.

Термінового реагування потребують справи, які відносяться до першого рівня, тобто ті, які є високоризикованими та найімовірніше, пов'язані з незаконним відмиванням коштів чи фінансуванням тероризму. Операції другого рівня підлягають подальшому опрацюванню методом вибіркості. Ті операції, які віднесені до третього рівня опрацюються експертами в межах вже створених раніше справ.

Рівень опрацьованих повідомлень Державною службою фінансового моніторингу є суттєвим, проте з 2019 року має динаміку до значного зниження (рис. 3.2). Така тенденція пов'язана з прийняття нового Закону і прийняття інших критеріїв до визнання підозрілих операцій. Слід також зазначити, що понад 90% від отриманих повідомлень надходять від банківських установ. За кількістю таких повідомлень Україна, значно перевищує Швейцарію, Німеччину, Італію, Францію, Канаду, а в окремі роки і США.

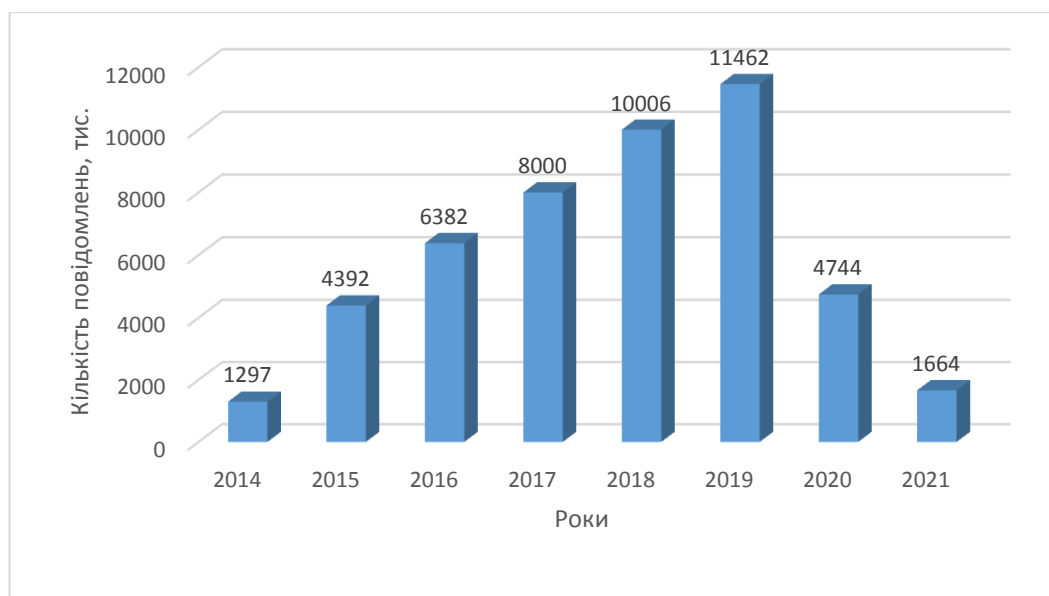

Рис. 3.2. Кількість отриманих повідомлень Державною службою фінансового моніторингу України про підозрілі фінансові операції за 2014 – 2021 роки

Джерело: складено автором за даними [32]

Цікавим також є співвіднесення отриманих повідомлень та кількості справ, які передані до правоохоронних органів. Відсоток таких справ є доволі незначним і коливається від 0,007 % до 0,07 % (табл 3.1).

Таблиця 3.1

Кількість справ, переданих до правоохоронних органів Державною службою фінансового моніторингу протягом 2014 – 2021 років

Рік	Кількість отриманих повідомлень	Кількість повідомлень, переданих до правоохоронних органів	Сума справ, переданих до правоохоронних органів, млрд.грн.	Частка переданих справ до правоохоронних органів, %
2014	1 297 324	774	319,9	0,060
2015	4 391 834	686	87,5	0,020
2016	6 381 728	591	45,8	0,009
2017	8 000 000	712	59,3	0,009
2018	10 006 093	934	347,4	0,009
2019	11 462 494	893	92,2	0,007
2020	4 744 115	1036	76,2	0,021
2021	1 664 173	1170	103,2	0,070

Джерело: складено автором за даними [32]

За даними табл. 3.1 бачимо, що, незважаючи на різке скорочення кількості отриманих повідомлень, починаючи з 2019 року, кількість справ, які були передані до правоохоронних органів зростає, що свідчить про зміну підходів до аналізу підозрілих операцій та надісланих повідомлень службою фінансового моніторингу.

Підвищення рівня співпраці з міжнародними організаціями протягом останніх років також є достатньо суттєвим. Так, незважаючи на те, що у практиці функціонування системи фінансового моніторингу в Україні були присутніми періоди, коли країна входила до так званого «чорного списку» країн, у яких був низький рівень ефективності та невідповідність міжнародним стандартам, на сьогодні зроблено чимало у цій сфері. Україна поступово змінила підходи своєї діяльності у сфері протидії легалізації доходів та фінансування тероризму та максимально працює у напрямі наближення до світових стандартів. Про це свідчать результати 5-го раунду оцінки відповідності національної системи фінансового моніторингу Рекомендаціям FATF, яка була проведена ще у 2018 році (табл. 3.2 та 3.3).

Таблиця 3.2

Результати оцінювання технічної відповідності системи фінансового моніторингу України Рекомендаціям FATF

P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
ПВ	В	ПВ	ПВ	ЧВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	В	ПВ
P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	Н-3	ПВ	В	В
P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30
В	ПВ	ПВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	В	ЧВ	В	В
P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
В	ПВ	ЧВ	В	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ

Примітка: Р – рекомендація FATF; В – відповідає; ПВ – переважно відповідає; ЧВ – частково відповідає; Н-3 – не застосовується.

Джерело: складено автором за даними [53]

Як бачимо з наведеної табл. низький рівень відповідності не спостерігається по жодній рекомендації. Разом з тим, Рекомендація 17, яка окреслює підходи до визначення надійності третіх сторін в Україні не застосовується.

Рівень досягнення Безпосередніх результатів, наведений у табл. 3.3, вказує, в основному, на середній (помірний) рівень їх досягнення.

Таблиця 3.3

Результати оцінки ефективності системи протидії відмивання доходів,
фінансування тероризму в окремих країнах

БР.1	БР.2	БР.3	БР.4	БР.5	БР.6	БР.7	БР.8	БР.9	БР.10	БР.11
ЗП	ПР	ПР	ПР	ПР	ЗР	НР	ПР	ПР	ПР	ПР

Примітка: ЗР – значний рівень ефективності; ПР – помірний рівень ефективності; НР – низький рівень ефективності.

Джерело: складено автором за даними [31]

Разом з тим, спостерігаємо низький рівень ефективності у досягненні Безпосереднього результату 7. Це означає, що схеми, які призводять до отримання незаконних доходів не розслідуються або розслідуються не достатньо, не працює система судового переслідування осіб, які залучені до реалізації таких правопорушень. Тому в цьому напрямі необхідно зробити ще чимало роботи для того, щоб змінити дане судження експертів в подальшому.

За наслідками 5-го раунду взаємної оцінки, проведеної MONEYVAL було надано певні рекомендації стосовно вжиття заходів для удосконалення системи фінансового моніторингу. Серед них:

- поглиблення ризико-орієнтованого підходу в аналізі окремих операцій (наприклад, зовнішньоекономічних операціях, операціях, які реалізують неприбутковими організаціями);
- вжиття жорсткіших заходів за завершеними фінансовими розслідуваннями та реалізація винесених вироків, зокрема у корупційних схемах;

- оновлення та підвищення достовірності інформації у Єдиному державному реєстрі, зокрема, яка стосується бенефіціарної власності;
- вжиття заходів, які спрямовані на мінімізацію ризиків, які виникають внаслідок роботи фіктивних підприємств та тіньових операцій;
- та інші.

За отриманими рекомендаціями, в Україні вже багато зроблено, зокрема у оновленому Законі змінені підходи до використання ризико-орієнтованого підходу та критерії визнання операцій підозрілими. Про це ми вже згадували у першому розділі нашої кваліфікаційної роботи.

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу повинні: мати розроблену систему виявлення ризиків, які характерні для сфери його діяльності та вміти управляти ними; проводити ідентифікацію кожного контрагента з урахуванням можливості виникнення ризиків операцій, пов'язаних з ним; системно здійснювати перевірку контрагентів, для яких характерними є порогові чи підозрілі операції.

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення» передбачено проведення Національної оцінки ризиків, яка спрямована на виявлення національних ризиків у системі протидії відмиванню доходів, визначення елементів управління ними та сприяння у розробці стратегії розвитку вказаної системи [14].

Національна оцінка ризиків в Україні проводилася двічі, востаннє у 2019 році. Підходи до її проведення регламентуються Методикою проведення національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні [29], яка постійно оновлюється. За результатами Національної оцінки ризиків 2019 року визначено 24 ризики, що в порівнянні з оцінкою ризиків, яка проводилася у 2016 році на 13 ризиків менше. Високий рівень ризику виявлено за такими напрямками як: ризик фальсифікації рахунків-фактур у ЗЕД, ризик прояву тероризму та сепаратизму, ризик високого обігу готівки, ризик низького

рівня доходів населення, ризик відмивання коштів, фінансування тероризму через дистанційні послуги або з використанням віртуальних валют та ризик неналежного виявлення та санкціонування підозрілих фінансових операцій публічних діячів [14].

З огляду на зазначене, вважаємо, що у сфері фінансової розвідки України зроблено чимало позитивних кроків в напрямі наближення до міжнародних стандартів, а також щодо прозорості інформації та доступу до неї, зокрема Державною службою фінансового моніторингу регулярно надаються відповідні звіти. Разом, з тим, суб'єкти фінансового моніторингу повинні приділяти значну увагу системі управління ризиками з метою зниження їх рівня.

3.2. Удосконалення системи фінансового моніторингу з урахуванням світового досвіду у цій сфері

Система фінансового моніторингу може ставати ефективною за наявності, насамперед, розвинутої інформаційної бази як-от у США, а також за присутності бажання, політичної волі усіх сторін задіяних до процесів запобігання легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму. Звичайно, що розроблення та удосконалення нормативно-правової бази, яка б відповідала міжнародним нормам також вкрай важлива. Результати досліджень, проведених у попередніх розділах даної роботи, вказують на те, що на рівні законодавчого регулювання цих питань зроблено чимало, більше того робота з оновлення методичних рекомендацій, законів та інших нормативно-правових актів постійно триває.

Саме тому, вважаємо, що основні напрями удосконалення фінансового моніторингу, пов'язані з роботою суб'єктів первинної ланки цієї системи. У цьому контексті варто згадати про проєкт «Сприяння розвитку FinTech в Україні», який був ініційований Національним банком України в рамках Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [30]. Нагадаємо, що FinTech (фінтех) – це технології, які застосовуються у фінансових службах

або використовуються для того, щоб допомогти установам керувати фінансовими аспектами своєї діяльності, включаючи нові програми та додатки, процеси та бізнес-моделі [51].

Згаданий вище проєкт цікавий тими ініціативами, які стосуються розвитку фінансових технологій у сфері протидії відмивання коштів, фінансування тероризму. Адже, поява та стрімкий розвиток кількості фінансових послуг, віддалене відкриття рахунків, яке спричинене в тому числі пандемією COVID-19 та військовими діями в Україні, активне використання електронних грошей, посилення регуляторного нагляду за фінансовими операціями зумовили необхідність прийняття та використання таких технологічних рішень як SupTech і RegTech.

Окреслимо, що Supervisory Technology (SupTech) у перекладі якраз і означає, що це наглядові технології, тобто ті, які власне і можуть застосовуватися регулятором та іншими наглядовими органами для оптимізації та зростання ефективності від виконання ними своїх функцій та інших моніторингових завдань. Дані технології дозволяють створити певні алгоритми виконання поставлених завдань з використанням певних інноваційних технологій. Найбільш поширені з них представлено на рис. 3.3.

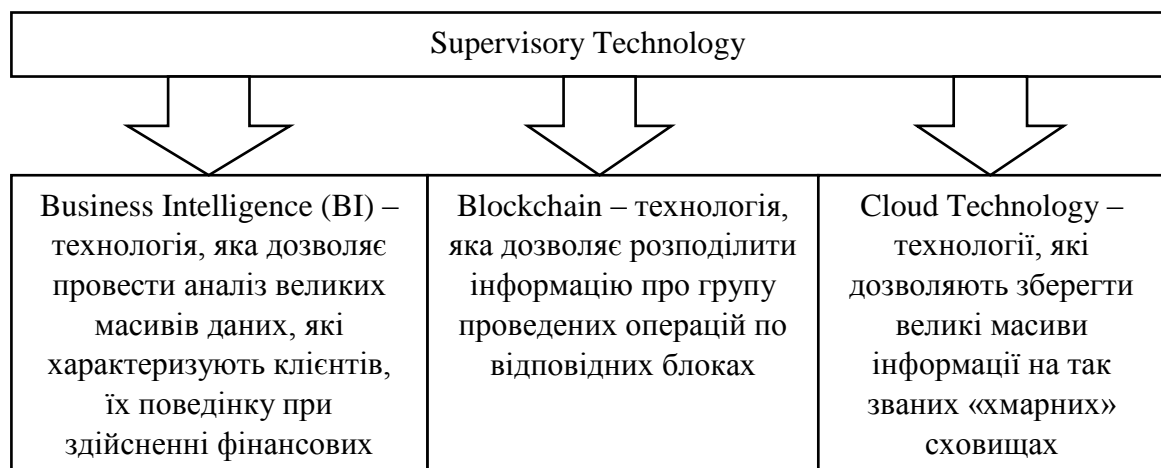

Рис. 3.3. Інноваційні технології, які дозволяють сформувати алгоритми виконання завдань в рамках SupTech

Джерело: складено автором за даними [48]

Узагальнено, можемо сказати, що вказані інформаційні технології дадуть можливість для вирішення завдань, які поставлені перед органами фінансового моніторингу, наглядовими органами, формувати великі масиви інформації та окреслювати нові підходи до її опрацювання. Адже зазначені продукти передають вказаним органам вже готовий інформаційний інструмент для використання у процесі вирішення тих чи інших питань. Слід зазначити, що технології SupTech є цікавими для роботи не лише наглядових органів, але й фінансових організацій, оскільки дають наступні можливості:

- автоматизувати процес звітування, при цьому інформація в електронному форматі відправляється в електронну базу одразу, без попереднього узагальнення даних;
- отримання інформації наглядовими органами від фінансових установи безпосередньо з їх операційних систем;
- доступу до інформації фінансових установ регулятором у режимі реального часу;
- узагальнювати неструктуровані дані, які містяться у контрактах, звітах попередніх перевірок, електронному листуванні, на веб-сторінках тощо;
- контролювати якість звітних матеріалів [54; 56].

Як приклад успішного використання SupTech є практика Мексики, які протягом достатньо швидкого періоду часу впровадили дані технології у систему звітності фінансових установ щодо тих операцій, які потрапляють під фінансовий моніторинг. Основним результатом такого проекту було встановити перехресні перевірки та контроль вхідної інформації, які призводять до неможливості надати неповний звіт чи іншу викривлену інформацію [8].

Загалом використання таких технологій при здійсненні фінансового моніторингу дозволить ефективніше виявляти схеми відмивання коштів та формувати відповідну доказову базу для фінансових злочинах. Разом з тим, розуміємо, що використання SupTech може супроводжуватися певними труднощами. Мова йде про захист персональних даних, необхідність надання

впевненості у кібербезпеці, інколи, особливо у невеликих фінансових установах, низька технічна можливість обладнання.

Поряд з SupTech у світі також активно використовуються RegTech (Regulatory Technology) технології. Вони також вважаються наглядовими, проте, основною їх відмінністю є технічна основа виконання основних завдань. У RegTech – це велика сукупність структурованої та неструктурованої інформації (BigData) та технологій «штучного інтелекту» (Artificial Intelligence - AI) [48]. Зокрема, використання таких технологій AI актуальне при аналізі повідомлень про підозрілі операції дозволяє розпізнати поведінку клієнтів та її характер. Після цього відбувається класифікація таких повідомлень на ті, які пов'язані зі схемами відмивання коштів, підозрілі та ін. RegTech-технології можуть застосовуватися як на мікро-, так і на макрорівні. Прикладом застосування на мікрорівні може бути виявлення шахрайства під час віддаленої реєстрації клієнта, коли «штучний інтелект» і біометричні дані дозволяють оцінити, чи є офіційне посвідчення особи достовірне чи шахрайським. Прикладом використання цих технологій є досвід Сінгапуру. Грошово-кредитне управління Сінгапуру здійснює нагляд фінансових установ щодо протидії легалізації доходів, фінансування тероризму. Для підвищення ефективності нагляду застосовується мережевий аналіз звітів про підозрілі операції з метою виявлення у них системних ризиків та операцій з підвищеним ризиком з подальшою концентрацією саме на останніх. Використання мережевого аналізу також допомагає Грошово-кредитному управлінню Сінгапуру виявляти угруповання фізичних чи юридичних осіб, які демонструють певну підозрілу поведінку, а також фінансові організації, які мають з ними зв'язок. Зазначимо, що вхідні дані для мережевого аналізу насамперед надходять зі структурованих звітів про підозрілі операції. В подальшому інформаційне поле розширюється неструктурованою інформацією і починають використовувати засоби AI («штучного інтелекту»), які в свою чергу дозволяють отримати інформацію про нетипову поведінку клієнта, операції чи відносин між контрагентами [58].

Також можемо навести приклад Італії, де підрозділ фінансової розвідки щороку отримує близько 100 тис. звітів про підозрілі операції і близько 100 млн. записів про перевищення сум порогових значень. Застосування технологій BigData зазначеним підрозділом дозволяє промоніторити банківські перекази з обраних країн. Поєднуючи структуровані та неструктуровані дані (наприклад, із засобів масової інформації), є можливість обчислення показників, які допомагають виміряти ступінь нетиповості кожного фінансового потоку. Засоби з відкритим кодуванням та засоби візуалізації можуть аналізувати великий обсяг даних за кілька секунд та об'єднувати дані з різноманітних джерел. Що стосується баз даних сформованої за звітами про підозрілі операції, підрозділ фінансової розвідки Італії розробляють інструмент для класифікації таких звітів відповідно типів схем, пов'язаних з відмиванням коштів. У першу чергу, інформація витягується з неструктурованої частини звіту за допомогою «штучного» інтелекту, а після цього застосовується технологія Big Data для остаточної класифікації.

У Концепції розвитку інноваційних наглядних та регуляторних технологій узагальнено найкращі практики зарубіжних країн у сфері використання RegTech технологій (рис. 3.4).

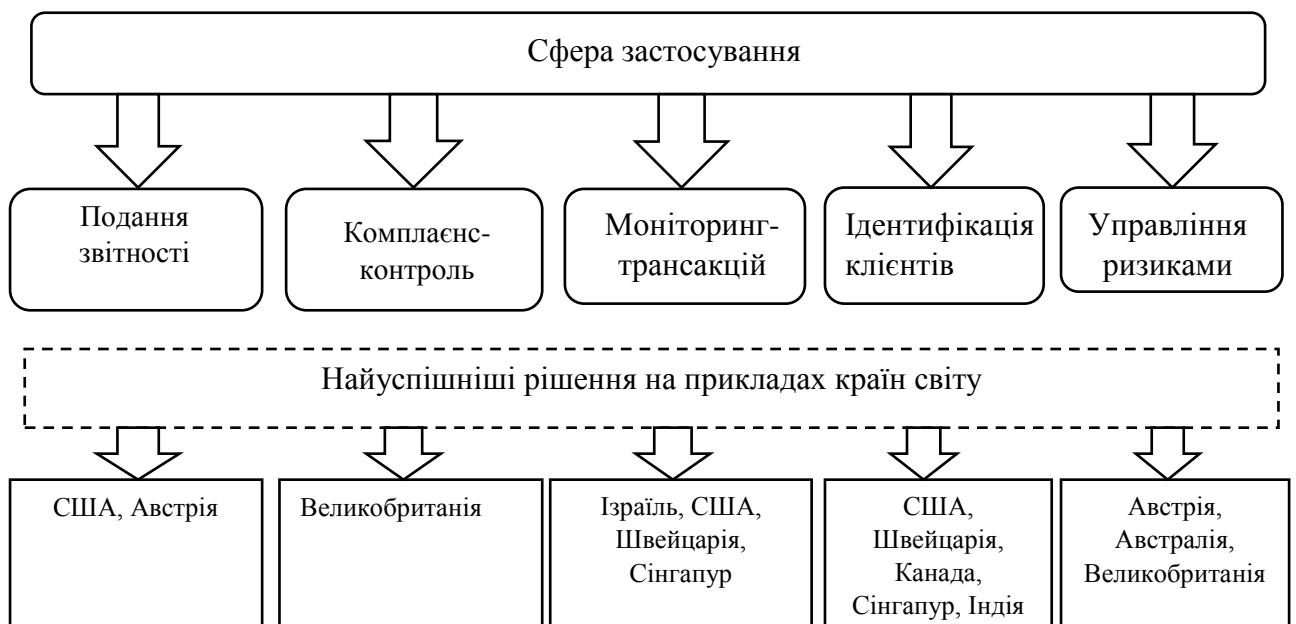

Рис. 3.4. Найкращі практики зарубіжних країн у сфері використання PerTech технологій [23]

За даними дослідження Ради фінансової стабільності (FSB) найчастіше технології RegTech застосовуються наглядовими органами для виявлення шахрайства (24 %); протидії відмивання коштів / фінансування тероризму (19%) і ін. (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Розподіл напрямів використання RegTech-технологій у процесі діяльності наглядових органів за даними Financial Stability Board

Джерело: складено автором за даними [58]

Незважаючи на те, що в Україні впроваджено Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, українська фінансова система потребує розроблення та впровадження інноваційних рішень із застосуванням PerTech відразу в декількох напрямках, а саме:

- визначення, оцінка ризиків та комплаєнс-контролі;
- деталізація та розподіл критеріїв для присвоєння відповідного рівня ризиків;
- комплаєнс-скоринг, пристосований до потреб фінансових установ [27].

Однією з основних проблем для швидкого впровадження зазначених технологій в Україні є, насамперед, обмеженість технологічних можливостей. Суттєвим є координація інноваційних технологій та постійних змін, які відбуваються у фінансовій сфері, постійне та поступове впровадження таких інновацій у роботу фінансового сектору. Важливим є обмін досвідом з інституціями фінансового моніторингу розвинутих країн з метою використання найкращих практик у національній системі фінансового моніторингу.

Висновки до третього розділу

Система фінансового моніторингу в Україні стрімко розвивається. Сьогодні ми маємо ряд державних інституцій, які скоординовано працюють у цій сфері, серед них, ключову роль відіграє Державна служба фінансового моніторингу. Поряд з нею, ряд функцій, які протидіють легалізації незаконних доходів виконує Національний банк України, Служба безпеки, Прокуратура, Національне антикорупційне бюро та ін.

За дослідженнями Державної служби фінансового моніторингу найбільш поширеними порушеннями у цій сфері є: зловживання службовим становищем, незаконне привласнення коштів, застосування фіктивних громадських організацій, незаконне відшкодування ПДВ, реалізація фіктивних операцій та ін.

Кількість повідомлень про підозрілі операції, які надходять до Служби фінансового моніторингу є значною, проте, починаючи з 2019 спостерігається їх скорочення. Така тенденція пов'язана з тим, що у цей період змінюються законодавчі норми у сфері протидії відмивання незаконних доходів та фінансування тероризму, що здійснила значний вплив на формування звітів про підозрілі операції.

Разом з тим, відсоток справ, які надходять до правоохоронних органів є незначним, що свідчить про те, що злочинні схеми у цій сфері не розслідуються

або розслідуються не якісно, не працює система судового переслідування осіб, які залучені до таких операцій.

Сьогодні Україна практично імплементувала міжнародні нормативно-правові акти у вітчизняну законодавчу систему. Проте, за наслідками 5-раунду Взаємної оцінки, проведеної MONEYVAL було отримано ряд рекомендацій, які спрямовані власне на вжиття більш жорстких заходів за наслідками фінансових розслідувань, формуванні більш надійної інформації, яка стосується бенефіціарної власності та активніше вжиття заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, пов'язаних з роботою фіктивних структур та операцій.

Широкої актуальності також набирають новації спричинені розвитком інформаційних технологій, зокрема таких як SurTech і PerTech. І тут важливим є врахування досвіду розвинутих країн, які досягли значних успіхів у цьому напрямі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі нами проведено дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування систем фінансової розвідки у світі та Україні, а також запропоновано шляхи подальшого розвитку національної системи фінансового моніторингу. У результаті зроблено наступні висновки:

1. У більшості розвинутих країн для окреслення системи заходів, які застосовуються для протидії легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму використовується поняття «фінансової розвідки». В Україні, більш уживаним терміном є фінансовий моніторинг.

2. Нормативно-правове регулювання фінансової розвідки складається з ряду документів, серед яких Статут ООН, Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності, Директиви Європейського Союзу, Рекомендації FATF та ін.

Усі міжнародні нормативно-правові акти поступово впроваджуються у національне законодавство України. Більшість з них знайшли своє відображення у Законі «Про запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

3. Основними організаціями, які регулюють процеси формування та функціонування систем протидії легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму на міжнародному рівні є Група з розробки фінансових заходів з відмивання грошей (FATF), Егмонтська та Вольфсбергська групи, Базельський комітет, Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL) та ін. Окрім них, активну участь у цьому процесі відіграє Інтерпол, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, а також інституції, які регулюють вказані процеси на регіональному рівні.

4. Оцінка відповідності рекомендаціям FATF проводиться у двох аспектах: оцінка технічної відповідності та оцінка ступеня досягнення результатів. Із проаналізованих нами країн, визначено, що навіть країни, де системи фінансової розвідки вважаються достатньо ефективними, відповідність вимогам FATF не є абсолютною. За окремими Результатами рівень оцінки є

доволі низьким, а за більшістю – помірним. Високої оцінки досягнуто лише по незначній кількості Безпосередніх результатів.

5. Підрозділи фінансової розвідки у світі формуються за чотирма типами: адміністративним, правоохоронним, прокурорським (судовим) або змішаним. Обраний тип залежить від підпорядкованості такого підрозділу та його співпраці з державними органами. У більшості країн застосовується адміністративний тип, який вважається більш демократичним та ліберальним.

6. Система фінансового моніторингу в Україні стрімко розвивається. Сьогодні ми маємо ряд державних інституцій, які скоординовано працюють у цій сфері, серед них, ключову роль відіграє Державна служба фінансового моніторингу, Національний банк, Служба безпеки, Національне антикорупційне бюро, Прокуратура та ін.

За дослідженнями Державної служби фінансового моніторингу найбільш поширеними порушеннями у сфері протидії легалізації доходів є: зловживання службовим становищем, незаконне привласнення коштів, застосування фіктивних громадських організацій, незаконне відшкодування ПДВ, реалізація фіктивних операцій та ін.

Кількість повідомлень про підозрілі операції, які надходять до фінансового моніторингу є значною, проте починаючи з 2019 року їх кількість знизилася. Така тенденція пов'язана з тим, що у цей період змінилися законодавчі підходи у сфері протидії легалізації незаконних доходів та фінансування тероризму, що здійснило значний вплив на формування звітів про підозрілі операції. Разом з тим, відсоток справ, які надходять до правоохоронних органів є незначним та свідчить про те, що злочинні схеми у цій сфері не розслідуються або розслідуються не повною мірою, неякісно працює система судового переслідування осіб, які залучені у таких операціях.

7. Незважаючи на те, що на сьогодні Україна практично імплементувала міжнародні нормативно-правові акти у вітчизняну фінансову систему, залишається необхідність вжиття більш жорстких заходів за наслідками фінансових розслідувань, формуванні більш надійної інформації, яка стосується

бенефіціарної власності та активніше застосування заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, пов'язаних з роботою фіктивних структур та операцій.

Для реалізації зазначених рекомендацій необхідним є вивчення та застосування найкращих практик використання інформаційних технологій SupTech та RegTech у роботі фінансового моніторингу та фінансової системи в цілому. Оскільки, вони здатні підвищити рівень ідентифікації та верифікації осіб, групувати структуровану та неструктуровану інформацію, яка надходить до наглядових органів, мінімізувати ризики та багато ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берізко В.М. Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг». *Право України*, 2006. № 12. С.52 – 53.

2. Борець В., Мироненко С. Виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (оперативно-розшуковий аспект): навчально-практичний посібник. К.: Видавничий дім «Скіф», 2008. 88 с.
3. Бормотова М.В., Мухіна К.О. Дослідження сутності поняття фінансовий моніторинг. *Вісник економіки транспорту і моніторингу*. 2015. № 50. С. 214 – 217.
4. Васильчишин О., Титор В., Цар А. Імплементация зарубіжного досвіду щодо розслідування фінансових злочинів. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 2. С. 17 – 23.
5. Воронова Л.К., Кучерявенко М.П., Пришва Н.Ю. Фінансове право України: навч. посібник для студ. Київ: Правова єдність, 2009, 395 с.
6. Грабчук О., Супрунова І. Фінансовий моніторинг як умова забезпечення державної безпеки країни: поняття, складові, етапи розвитку. *Аспекти публічного управління*. Т.8. №4. 2020. С. 75 – 83.
7. Діяльність та аналіз TRACFIN 2021. URL: https://www.economie.gouv.fr/files/2022-07/Tracfin_2021_Web.pdf?v=1664550299.
8. Дропа Я.Б., Тесля С.М., Піхоцька М.Р. Розвиток системи фінансового моніторингу як складової частини формування ефективного контролю й безпеки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 37. 2021. С. 35 – 43.
9. Ебігейл Дж. Маркус. Підрозділи фінансової розвідки (ПФР): Ефективний інституційний формат, завдання та повноваження. URL: <https://cutt.ly/eBHPw0>.
10. Єгоричева С.Б. Організація фінансового моніторингу в банках. URL : http://pidruchniki.com/68436/bankivska_sprava.
11. Звіт FATF «Керівництво щодо операційних питань фінансових розслідувань». URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/operationalissuesfinancialinvestigationsguidance.html>.
12. Звіт FinCEN. URL: <https://www.fincen.gov/reports/sar-stats>.

13. Звіт про підозрілу діяльність
https://ewikiuk.top/wiki/Suspicious_activity_report.

14. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму. 2019. URL: <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf>

15. Зеленецький В.С. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму (економіко-правовий аналіз): наук.-практ. посібник. Харків: Кроссруд, 2007. 672 с.

16. Клименко А. О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08 /Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. С.19.

17. Коваленко В.В., Дмитров С.О., Єжов А.В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. 140 с.

18. Колодізев О.М., Плєскун І.В. Систематизація практичних рекомендацій щодо пошуку моделей оцінки, контролю та ефективного управління ризиками для забезпечення легалізації «брудних коштів». URL: <https://cutt.ly/NB4UTHG>.

19. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 15.11.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.

20. Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 16.05.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text.

21. Кондратьєва К.А., Горюнова А.Р. До питання про пропрацювання наукового визначення фінансових розслідувань. Вісник Фінансової академії. 2003. № 1 (25). С. 20 – 23.

22. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, ст. 141.

23. Концепція розвитку інноваційних наглядових та регуляторних технологій. Консультаційний документ НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%A1oncept_development_Suptech_Regtech.pdf?v=4

24. Кузьменко О.В., Доценко Т.В., Скринька Л.О. Роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 3 (65). С. 98 – 108.

25. Кузьмінська О.Е., Абесінова О.К. Удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансового моніторингу в Україні. *Фінанси України*. № 7. 2021. С. 108 – 126.

26. Куришко О. Аналіз світового досвіду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті можливості його використання в Україні. *Фінансовий простір*. № 2 (10). 2013. С. 8 – 15. URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1302/13kooasd.pdf>.

27. Курцев В. SupTech, PerTech та FinTech – що це таке і у чому різниця. Експертна платформа Національного банку України. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0060.html

28. Кучмій Т.О. Особливості проведення фінансових розслідувань: міжнародний аспект та можливість імплементації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 2. 2020. С. 159 – 162. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_2/29.pdf.

29. Методика проведення національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні (оновлена 2021 р.). URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%9D%D0%9E%D0%A0/%D0%94%D0>

[%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/metody_ka2021.pdf](#)

30. Нагорний П.Д. Розвиток фінтеху в Україні: перспективи з погляду на тенденції регулятора. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 2. С. 194 – 199. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/37-1.pdf>

31. Офіційна сторінка FATF. URL: [https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate))

32. Офіційна сторінка Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua>

33. Офіційна сторінка Державної служби фінансового моніторингу: URL: <https://fiu.gov.ua>

34. Офіційна сторінка Європейського Союзу: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/financial-investigation_en

35. Офіційна сторінка Міністерства фінансів, економіки та промислово-цифрового суверенітету. URL: <https://www.economie.gouv.fr/tracfin/rapports-dactivite-et-danalyse>

36. Офіційна сторінка Підрозділу фінансової інформації Італії. URL: uif.bancaditalia.it

37. Офіційна сторінка Федерального управління поліції Швейцарії <https://www.fedpol.admin.ch/fedpol/en/home.html>.

38. Піменов М.А. Фінансові розслідування: основні підходи. *Вісник Фінансової академії*. 2003. № 1 (25). С. 25.

39. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин): URL: <https://cutt.ly/GXMZQlt>.

40. Постанова НБУ від 19.05.2020 № 65 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0065500-20>

41. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

42. Рекомендації FATF та методологія. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf>

43. Рекуненко І.І., Кобець Ж.О., Швидько І.О. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2020. № 1. С. 104 – 117.

44. Статут організацій об'єднаних націй. URL: <https://cutt.ly/YVDsiT5>.

45. Турко Р.Ф. Аналіз досвіду Сполучених Штатів Америки та Німеччини в боротьбі з відмиванням доходів, здобутих незаконним шляхом, за допомогою банківської системи. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.4. С. 268 – 276.

46. Фінансова розвідка України. 20 років розвитку та звершень: Збірка матеріалів з нагоди 20-річчя з дня створення Державної служби фінансового моніторингу України. К., 2022. – 158 с.

47. Хмельюк А.А. Фінансовий моніторинг: суб'єкти та об'єкти в Україні. Науковий вісник національного університету ДПС України (економіка, право). 2014. С. 174 – 180.

48. Холявко Н.І., Колоток М.О., Островська Н.С. RegTech і SupTech: переваги та напрями використання. Науковий вісник Полісся. № 1 (22). 2021. С. 114 – 125.

49. Чернявський С.С. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів: метод. рек. / С.С. Чернявський. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.

50. Чуницька І.І. Заходи запобігання фінансовому шахрайству та легалізації коштів, зароблених злочинним шляхом. Проблеми економіки. № 2. 2017. С. 283 – 289.

51. Що таке фінтех і як він впливає на наше життя вже сьогодні?
Економічна правда. 5 грудня, 2018. URL:
<https://www.epravda.com.ua/projects/fintech/2018/12/5/641431/>

52. Ganna Gorbenko. Financial investigations techniques and methods using in criminal investigations of law-enforcement authorities. *Public Administration and Law Review*. Issue 2. 2020. URL: <https://public.scnchub.com/palr/>

53. FATF (2013-2021), Methodology for Assessing Compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT Systems, updated October 2021, FATF, Paris, France, URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/fatf-methodology.html>

54. FinTech, RegTech and SupTech: What They Mean for Financial Supervision. Toronto Centre. 2017. URL: <https://cutt.ly/oWefqel>.

55. FINTRAC: Annual Report 2020 – 2021. URL: <https://www.fintrac-canafe.gc.ca/publications/ar/2021/ar2021-eng.pdf>.

56. RegTech and SupTech: Implications for Supervision. Report of the A2ii –IAIS Consultation Call. 2019. URL:
https://www.a2ii.org/sites/default/files/201907/regtech_and_suptech_implications_for_supervisors_consultation_call_report.pdf?fbclid=IwAR1iic5YLhuVoZhK7OOQt6DFtxCYL8Cb1XI5Y_QcgM7p2uhotEoFELlkieQ

57. Risk-based Approach. Guidance for the Banking Sector. URL: <http://www.fatf-gafi.org/publication/fatfrecommendation/documents/risk-basedapproach-banking-sector.html>.

58. The Use of Supervisory and Regulatory Technology by Authorities and Regulated Institutions. Market developments and financial stability implications. 9 October 2020. URL: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P091020.pdf>

ДОДАТКИ